

Forord

Nå som dette masterprosjektet er ved veis ende, er det mange personer som fortjener en stor takk. Den aller største takken går til min dyktige veileder Kristin Melum Eide. Din formidlingsevne og ditt engasjement for faget gjorde at jeg allerede midtveis i NORD1102 visste at jeg ville skrive masteroppgave i syntaks. Jeg er derfor veldig takknemlig for at du ga meg idéen til denne oppgaven, og for de grundige, gode og motiverende tilbakemeldingene du har gitt meg i løpet av denne prosessen. Dette masterprosjektet ville ikke blitt det samme uten deg.

Jeg vil også rette en stor takk til alle mine gode studievenner, både i Trondheim og København, som har gjort disse fem årene så fornøylige som de har vært. Spesielt vil jeg takke Karen, som har vært der fra dag én. Du er reflektert og dyktig, og jeg stoler på dine vurderinger mer enn noen andres. Ikke bare har du vært min trofaste studiepartner, men du har også blitt min beste venn. Jeg gleder meg til fortsettelsen! Karen fortjener også en enorm takk for å ha korrekturlest denne oppgaven.

Videre vil jeg gi en ekstra oppmerksomhet til mine gode lunsj-partnere, deriblant Olav Kjetil, Sigrid, Solveig og Øystein, samt Supperådet, som har stått for høydepunktene (og de «gode» ordspillene) i denne masterperioden. Uten dere ville dette året inneholdt mye mindre latter og moro, og masterskrivingen hadde definitivt vært tyngre. Familie og venner fortjener også en stor takk for all støtte og motivasjon.

Til slutt vil jeg takke Oskar – for at du tror på meg når jeg selv ikke gjør det, og for at du alltid sørger for at jeg har noe godt i glasset når jeg trenger det.

Trondheim, mai 2018

Malin Andrea Næss

Innhold

Forord	i
Innhold	ii
1 Innledning	1
1.1 Tema og bakgrunn.....	1
1.2 Målet for oppgaven og oppgavens oppbygging	3
2 Teori	5
2.1 Predikasjon	5
2.2 Tidligere analyser av predikasjonsrelasjonen og ikke-verbale småsetninger	6
2.2.1 Williams (1980, 1983).....	7
2.2.2 Stowell (1983)	8
2.2.3 Bowers (1993)	9
2.2.4 Eide (1996).....	10
2.3 Endoskeletale versus eksoskeletale grammatikkmodeller	11
2.3.1 Nykonstruksjonistisk tilnærming til grammatikk.....	12
2.3.2 Rammesemantikk og harmoni.....	14
2.3.3 Semantisk-konseptuelt innhold	15
2.3.4 Harmoni mellom leksikalske elementer og konvensjoner	17
3 Metode og empiri	19
3.1 Korpus	19
3.2 Valg av korpus.....	21
3.3 Diskusjon av utvalgte funn.....	22
3.3.1 Predikative substantivfraser	24
3.3.2 Hovedverbets betydning.....	28
3.3.3 Semantisk merket <i>til</i> og <i>for</i>	33
3.4 Oppsummering	34
4 Analyse	35
4.1 Analyseverktøy: Åfarli (2007)	35
4.1.1 Resultativ rammesemantikk	38
4.2 En analyse av ikke-verbale småsetninger med <i>til</i> :	39
4.2.1 Problematikken.....	41
4.3 En analyse av ikke-verbale småsetninger med <i>for</i>	42
4.3.1 Hypotese A: «Tøyd ramme»	42
4.3.2 Hypotese B: «Egen ramme».....	45
4.3.3 Hypotese C: «Mer rudimentær grunnsemantikk»	47
4.4 Om endringer i bruk av predikasjonspartiklene <i>som</i> , <i>til</i> og <i>for</i>	58

5 Konklusjon	61
Litteratur	63
Sammendrag	1
Masterarbeidets relevans for lektoryrket	3

1 Innledning

1.1 Tema og bakgrunn

Dette masterprosjektet er en undersøkelse av ikke-verbale småsetninger i norsk. Nærmere bestemt er dette en studie av ikke-verbale småsetningskonstruksjoner som inneholder predikasjonspartiklene *som*, *til* eller *for*. Noen eksempler på slike konstruksjoner er:

- (1)
- a) Vi fant [Marit som nervevrak]. (Eide & Åfarli, 1999: 160)
 - b) Generalstatene valgte [ham til leder]. (LBK)
 - c) Vi regner [ham for livsfarlig]. (Oslo-korpuset)

Den delen av setningene som står innenfor klammeparentesene, kaller jeg ikke-verbale småsetninger. Grunnen til at disse kan kalles for setninger, er at også de, i likhet med «fulle» setninger, består av et subjekt og et predikat selv om det mangler et verbal (Åfarli & Eide, 2003: 175). I konstruksjonene over er det henholdsvis *Marit*, *ham* og *ham* som blir tilskrevet egenskapene *nervevrak*, *leder* og *livsfarlig*. Det kan dermed sies å være en semantisk predikasjonsrelasjon mellom småsetningssubjektet og egenskapen i slike setninger.

I nyere norske grammatikkverk blir ikke-verbale småsetninger gjerne omtalt som predikativer. For eksempel skriver Norsk referansegrammatikk (NRG) at begrepet småsetning, i tillegg til å være en redusert setning med et verbal i infinitiv og subjekt som fungerer som objekt i oversetningen, også dekker forbindelsen mellom et objekt og et objektpredikativ (Faarlund, Lie & Vannebo, 1997: 1006-1007). Det skilles altså ikke eksplisitt mellom verbale og ikke-verbale småsetninger her, men det ligger implisitt at det eksisterer et slikt skille.¹ Videre skriver NRG at objektpredikativ i norsk enten kan være av nominal leddtype, en adjektivfrase eller en preposisjonsfrase (ibid.: 749). Når det gjelder preposisjonene *som*, *til* og *for*, antydes det at disse har en annen status enn andre preposisjoner i slike konstruksjoner, og at det finnes visse betingelser som gjør at de opptrer. For eksempel må et objektpredikativ som beskriver et nominalt objekt være innledet av enten *som*, *til* eller *for*. Er verbet i hovedsetningen kausativt, er det som oftest *til* som blir benyttet (2a), mens *som* eller *for* blir benyttet ellers (2b-c)

¹ NRG skiller også mellom faste og frie objektpredikativer. Der et fast objektpredikativ ses på som utfyller til verbet som er nødvendig for at en setning skal være fullstendig (*Vi anså Ola *(som uskikket)*), kan et fritt objektpredikativ sees på som et frivillig tillegg av informasjon som ikke er avgjørende for at en setning skal gi mening (*Vi ansatte Ola (som sjef)*) (Faarlund et al., 1997: 733).

(Faarlund et al., 1997: 754). I tillegg kan man ofte bruke disse preposisjonene litt om hverandre når de innleder et objektpredikativ uten at det indikerer noen forskjell i betydning (2d):

(2)

- a) Bøndene gjorde han til syndebukk.
- b) Vi ser på dette som svik.
- c) Jeg tok deg for kelner.
- d) Vi anser brevet for/som en dårlig spøk.

(Faarlund et al., 1997: 754)

«Preposisjonene» *som*, *til* og *for* blir altså regnet som en del av en preposisjonsfrase når de brukes i en ikke-verbal småsetning. Det finnes derimot et annet syn på hvilken status disse elementene har i slike konstruksjoner, og det er at disse preposisjonene har funksjon som *predikasjonspartikler* (Eide, 1996; Eide & Åfarli, 1999). Det vil si at *som*, *til* og *for* anses å spille en viktig rolle i medieringen av en predikasjonsrelasjon i ikke-verbale småsetninger i norsk. Der *som* allerede er tildels etablert som en slik predikasjonspartikkel (se bl.a. Bowers, 1993; Eide, 1996; Eide & Høyem, 2017; Eide & Åfarli, 1999), mangler det grundigere undersøkelser rundt rollen til *til* og *for*. Selv om disse kan sies å dele flere likheter med *som*, ser det også ut til at *til* og *for* i mange tilfeller stiller andre syntaktiske og semantiske krav til omgivelsene sine enn det *som* gjør. Det blir derfor et naturlig spørsmål om alle disse tre partiklene kan klassifiseres som predikasjonspartikler i norsk, og om det i så fall finnes grunnlag for en felles syntaktisk analyse av dem.

Jeg vil som utgangspunkt for en analyse av ikke-verbale småsetninger med *som*, *til* eller *for* omtale disse preposisjonene som predikasjonspartikler, i tråd med Eide (1996) og Eide og Åfarli (1999). Ettersom det allerede er blitt gjort en grundig gjennomgang av *som* sin rolle som en slik partikkel, er det *til* og *for* som er hovedfokuset i denne oppgaven. Det betyr derimot ikke at *som* blir helt ignorert, men at undersøkelsene som alt er gjort i den forbindelse, kan anses som et slags teoretisk bakteppe i en undersøkelse av *til* og *for*. Samtidig er det primært resultative småsetninger som vil bli vektlagt her. I litteraturen finner vi mange ulike typer konstruksjoner som anses som småsetninger, men jeg vil gå ut fra en semantisk hovedinndeling som skiller mellom statiske og resultative småsetninger. Der statiske småsetninger beskriver et småsetningssubjekt gjennom hele verbalhandlingens varighet, beskriver resultative småsetninger selve resultatet av verbalhandlingen (se Bruening, 2016, for en nyere

gjennomgang av ulike typer småsetninger²). På grunn av oppgavens begrensninger vil det altså primært fokuseres på de småsetningene som kan forstås som resultative i en eller annen forstand.

Videre vil jeg ha en generativ konstruksjonistisk tilnærming som utgangspunkt for en analyse. Her vil jeg først og fremst basere meg på Åfarli (2007), men også på noen tilgrensende teorier og arbeid som Borer (2003, 2005a, 2005b), Brøseth (2007), Nygård (2013) og Lohndal (2014). Disse arbeidene går inn under familien av teorier som gjerne blir kalt for nykonstruksjonistiske (*neo-constructionist*) teorier (Borer, 2003: 32). Denne tilnærmingen står i kontrast til den dominerende tilnærmingen innenfor generativ grammatikk i dag, nemlig leksikalismen. I teorikapittelet vil jeg se på noen ulikheter ved disse to tilnærmingene, og argumentere for hvorfor den nykonstruksjonistiske kan sies å være den mest adekvate teorien for å beskrive menneskers språkkompetanse.

1.2 Målet for oppgaven og oppgavens oppbygging

Målet for denne oppgaven er å legge frem en syntaktisk og semantisk analyse av ikke-verbale småsetninger med predikasjonspartiklene *til* og *for*. Det vil si at jeg ønsker å undersøke hva slags syntaktiske og semantiske betingelser som må være til stede for at disse partiklene skal opptre i ikke-verbale småsetningskonstruksjoner, samt hvordan tilstedeværelsen av disse partiklene påvirker konstruksjonen som helhet. For eksempel vil jeg utforske om den syntaktiske kategorien til leddet som står i komplementposisjonen i småsetningen, har betydning for om *til* eller *for* opptrer, slik det kan se ut til å gjøre med *som*. Det er også interessant å undersøke hva slags verb som typisk tar slike konstruksjoner som komplement, og om det er noen spesifikke egenskaper ved disse verbene som taler for eller mot at de kombineres med en bestemt predikasjonspartikkel. Som et analytisk verktøy mener jeg at en konstruksjonistisk teori tilbyr den beste løsningen for å ta fatt på disse spørsmålene. I en slik teori antar man at leksikalske elementer settes inn i en allerede generert struktur, og i prinsippet skal man kunne sette inn hva som helst i de ulike posisjonene i strukturen. Men som vi skal se, finnes det noen semantiske og pragmatiske føringer som avgjør hva som blir satt inn, og det vil videre påvirke de leksikalske innsettingene av *til* og *for*.

² For å illustrere skillet mellom en statisk (*depictive*) og en resultativ småsetning viser Bruening til setningene *She flattened the metal wet* og *She pounded the metal flat* (Bruening, 2016: 2). Der førstnevnte beskriver at metallet er vått mens verbalhandlingen pågår, beskriver sistnevnte at metallet blir flatt som et resultat av verbalhandlingen.

Denne masteroppgaven vil være en relativt teoretisk fokusert oppgave der hovedformålet er å foreslå en analyse for denne setningstypen med bakgrunn i grammatiske særtrekk som jeg presenterer. Setningene jeg bruker, har jeg hentet fra ulike korpus, lingvistisk litteratur, eller så har jeg laget dem selv. Dette vil altså ikke være en større empirisk kartlegging av ikke-verbale småsetninger, men en undersøkelse av de småsetningskonstruksjonene som har vært minst studert frem til nå. For å finne ut av hva slags status de ulike predikasjonspartiklene har i språket i dag, har jeg derimot spurt fem morsmålsbrukere i norsk for å sikre at det er en viss konsensus om akseptabilitetsvurderingene som blir satt.³

Jeg vil begynne kapittel 2 med å plassere ikke-verbale småsetninger inn i en større sammenheng. Her vil jeg presentere bakgrunnsstoff og teorier som utgjør grunnlaget for analysen av oppgavens tema. Videre vil jeg i dette kapittelet også presentere hovedtrekkene i en nykonstruksjonistisk tilnærming til grammatikk, som vil være den tilnærmingen jeg benytter meg av i oppgaven. Kapittel 3 omhandler metode og empiri. Her legges hovedargumentene for å bruke korpussøk som metode frem, og jeg vil trekke frem, kommentere og diskutere noen av de mest interessante funnene fra den gjennomførte undersøkelsen. I kapittel 4 vil jeg foreslå en syntaktisk og semantisk analyse av funnene fra kapittel 3, og jeg vil avslutningsvis i dette kapittelet drøfte hvilken posisjon de ulike predikasjonspartiklene har i språket vårt i dag. Helt til slutt følger en konklusjon på oppgavens mål.

³ Jeg vil gjennom oppgaven ty til begrepene *akseptabilitet* og *grammatikalitet* for å beskrive hvordan en setning kan sies å være velformet. Når en setning er *uakseptabel*, betyr det at den kan være syntaktisk velformet, men at det er noe med semantikken som ikke kan godtas. Er setningen *ugrammatisk*, betyr det at den ikke er velformet syntaktisk. Ta for eksempel disse to eksemplene:

- I. *Kari sprang Ola
- II. *Kari legger

I eksemplene over vil setningen I være grammatisk fordi de syntaktiske kravene er oppfylt, men den vil være en uakseptabel norsk setning, ettersom man ikke kan springe en person. Setning II bryter derimot med formelle syntaktiske prinsipp, noe som gjør den ugrammatisk. *Noe* må legges. Et slikt skille mellom akseptabilitet og grammatikalitet står sentralt i nykonstruksjonistisk teori (Borer, 2005a: 11-12).

2 Teori

Dette teorikapittelet består av tre delkapitler. I delkapittel 2.1 skal jeg gi et innblikk i hvordan predikasjon og det å tilskrive noe en egenskap kan ses på som noe av det mest grunnleggende i språket vårt. Jeg vil først og fremst gjøre rede for hva selve begrepet predikasjon innebærer, før jeg videre vil gi en kort innføring i predikasjonens rolle i utviklingen av menneskelig språk. I delkapittel 2.2 vil jeg konsentrere meg om tidligere analyser av predikasjonsrelasjonen i forbindelse med småsetninger. Her er målet å gi en oversikt over noen av de mest sentrale tilnærmingene innenfor småsetningslitteraturen, og slik se hvordan den semantiske predikasjonsrelasjonen blir realisert syntaktisk i disse analysene. Delkapittel 2.3 vil være viet til å introdusere nykonstruksjonistisk grammatikkteori. Jeg vil her sammenligne denne tilnærmingen med den dominerende tilnærmingen innenfor generativ grammatikk, og argumentere for at en nykonstruksjonistisk rammeteori gir den mest dekkende skildringen av den internaliserte språkkompetansen vår. Videre vil hovedtrekkene i en slik tilnærming presenteres.

2.1 Predikasjon

Innenfor språkvitenskapen og grammatikkstudiet er *predikasjon* ansett for å være en av de mest fundamentale prosessene som har med menneskets språkkompetanse å gjøre. Der det for eksempel kan sies å eksistere tempusløse språk eller språk uten bestemthet, eksisterer det ikke språk helt uten predikasjon. Bowers (2001) beskriver den viktige posisjonen predikasjon har for språket slik:

There could hardly be a relation more fundamental to grammar than predication. Indeed, it could be argued that predication is, in a certain sense, the most fundamental relation in both syntax and semantics. Though there are many features of natural language systems that one could imagine eliminating without seriously impairing communication, predication is surely not one of them (Bowers, 2001: 328).

En viktig faktor ved predikasjon er altså at det gir oss muligheten til å knytte informasjon til de tingene og de omgivelsene vi har rundt oss, slik at det opprettes en relasjon mellom dem. Denne relasjonen er videre essensiell for at det skal kunne produseres en meningsfull ytring (Åfarli & Eide, 2003: 176). Predikasjon blir slik en meget viktig faktor for at mennesker skal kunne kommunisere med hverandre.

Selve begrepet predikasjon kan defineres både syntaktisk og semantisk. For eksempel gir Bowers (2001) en syntaktisk definisjon av predikasjon der han beskriver at predikasjon er

relasjonen mellom «a distinguished nominal expression referred to as the ‘subject’ and another expression referred to as the ‘predicate’» (Bowers, 2001: 299). Det er altså snakk om en relasjon mellom to syntaktiske konstituenten som danner en predikasjon, og denne relasjonen er definert i form av syntaktiske strukturer. Bouchard (2013) gir derimot en semantisk definisjon som sier at predikasjon er «the capacity to attribute properties/information to objects» (Bouchard, 2013: 90). Han beskriver med andre ord det forholdet som eksisterer mellom en egenskap og en entitet. Det handler altså om at man skal tilskrive en viss egenskap til *noe* i verden; dette resulterer i en proposisjon som man kan avgjøre om er sann eller ikke. En egenskap som for eksempel *mjaue* predikerer ingenting i seg selv. Det gjør heller ikke entiteten *katt*. Det er kun når vi setter disse ordene sammen, at de skaper en predikasjonsrelasjon, jf. (3):

(3) Katt mjaue

Nå er altså egenskapen *mjaue* tilskrevet egenskapen *katt*, og utsagnet i (3) anses som en predikasjon (Åfarli & Eide, 2003: 176).

Fordi predikasjon er et slikt fundamentalt trekk ved menneskelig kommunikasjon, må utviklingen av dette trekket ha spilt en viktig rolle i selve evolusjonen av språket. I dag er det, som nevnt over, vanskelig å tenke seg et språk helt uten predikasjon. I sin granskning av språkets natur og opprinnelse skriver Bouchard (2013) at det ikke er overraskende at predikasjon er blitt integrert i vårt lingvistiske system. I de aller tidligste mentale prosessene, før vi hadde språk, fantes det binære strukturer med komponenter som kan assosieres med de samme funksjonene som predikasjon har i dag: å identifisere eller lokalisere en gjenstand og fremstille noe informasjon om den (Hurford, 2007, her i Bouchard, 2013: 90). Predikasjon er altså et trekk som har eksistert i menneskets pre-lingvistiske kognisjon, og det er derfor naturlig at det ble videre integrert i utviklingen av språket. En kan derfor si at den syntaktiske relasjonen mellom et subjekt og dets predikat kan betraktes som en fossil i språket når det gjelder hvordan mer primitive mentale prosesser opererer (Bouchard, 2013: 192).

2.2 Tidligere analyser av predikasjonsrelasjonen og ikke-verbale småsetninger

Et godt utgangspunkt for å komme frem til en analyse av ikke-verbale småsetninger som inneholder predikasjonspartiklene *til* eller *for*, er å kort og summarisk se på hva som har blitt skrevet om predikasjonsrelasjonen i slike småsetninger i tidligere litteratur. Jeg vil her presentere noen tidligere analyser som er gitt av Williams (1980, 1983), Stowell (1983), Bowers (1993) og Eide (1996). Selv om noen av disse også tar for seg analyser jeg ikke skal bruke

videre i oppgaven, er de inkludert for å kunne gi en dypere forståelse, både av hvordan ikke-verbale småsetninger er blitt behandlet i lingvistisk litteratur generelt, men også hvordan predikasjonsrelasjonen blir gjenspeilet strukturelt. Det er nemlig utfordrende å gi en syntaktisk fremstilling av et semantisk forhold som predikasjon, og da spesielt å skulle gi en analyse som tar hånd om predikasjonsrelasjonen i så vel ordinære setninger som i verballøse småsetninger.

Et viktig skille mellom de ulike analysene omhandler først og fremst hvordan predikasjonsrelasjonen blir etablert syntaktisk. På den ene siden har vi analyser som antar at et predikat skaper en proposisjon på grunn av en iboende egenskap som svarer til en syntaktisk kategori. Her vil egenskapene innad i et predikat gjøre at predikatet kan ta et subjekt «direkte» uten at det er noen andre mekanismer i spill (Åfarli, 2017: 74). På den andre siden har vi analyser som tar utgangspunkt i at det behøves et semantisk element (med en korresponderende syntaktisk projeksjon) som medierer predikasjonsrelasjonen mellom et subjekt og et predikat (ibid.).

2.2.1 Williams (1980, 1983)

To sentrale arbeid innenfor småsetningslitteraturen er Williams' artikler «Predication» (1980) og «Against Small Clauses» (1983). Som tittelen i sistnevnte antyder, argumenterer Williams mot selve eksistensen til småsetninger, og han ønsker heller å forklare de oppståtte predikasjonsrelasjonene mellom et subjekt og et predikat ved hjelp av koindisering. Det vil også innebære at subjektet c-kommanderer predikatet slik at predikatet skal referere tilbake til subjektet. Han understreker at det er bestemte konfigurasjoner som vil bestemme om det skal oppstå en slik koindiseringsprosess, og dermed en relasjon, mellom et subjekt og et predikat. En mulighet er at det bestemmes ut fra strukturelle forhold, slik som for eksempel ved kombinasjonene *NP VP*, *NP VP X* eller *NP være X* (frasene i kursiv vil da bli koindisert). Den andre muligheten er at det bestemmes ut fra tematiske forhold, som når et aktuelt predikat står inne i VP og da alltid velger VPens «tema» (som vanligvis er det direkte objektet) som predikasjonssubjekt (Williams, 1980: 206).

Strukturelt vil et predikat i seg selv være en maksimal projeksjon, mens subjektet vil stå utenfor denne projeksjonen. Subjektet vil imidlertid fremdeles være et argument til predikatets kjerne, men det vil her være et såkalt *eksternt argument*. Videre vil en kombinasjon av theta-rolletilordning og koindisering sørge for at en predikasjonsrelasjon blir uttrykt. Når det oppstår enda et predikasjonsforhold i en setning, altså en mulig småsetning, analyserer Williams disse som ulike typer komplement til verbet eller som adverbialer. Et subjekt og et «småsetnings»-predikat blir slik ikke analysert som én konstituent, men som to separate enheter.

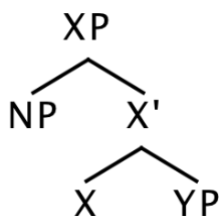
Et problem med Williams' analyse er at han for det første går mot det binære prinsippet innenfor X'-teorien. Han legger frem en analyse hvor VP har en tredelt forgreining, der verbet subkategoriserer for to komplement, et direkte objekt realisert som en NP og et XP-predikat som koindiseres med NPen. For det andre finnes det flere indikasjoner på at subjektet og predikatet skal analyseres som én konstituent. For eksempel viser Kayne (1984) at et småsetningssubjekt oppfører seg mer som et subjekt enn et objekt, siden det ikke tillater å bli flyttet ut fra sin postverbale posisjon i engelsk (her i Hoekstra, 2004: 323). Det er en slik analyse, hvor subjektet og predikatet sammen utgjør én konstituent, Stowell (1983) presenterer.

2.2.2 Stowell (1983)

Stowell er den første til å ta i bruk begrepet «småsetning» og til å foreslå en analyse for slike konstruksjoner. I artikkelen «Subjects across Categories» (1983) argumenterer han for at predikasjon bør betraktes som et konfigurasjonelt forhold, og at ethvert predikat kan analyseres som X'-nivået av en maksimal projeksjon som tar et subjekt i sin spesifikatorposisjon. Dette gjør at analysen av predikasjonsrelasjonen blir lik for ordinære setninger, hvor subjektet antas å bli generert i <Spes, VP>, og for småsetninger. Den eneste forskjellen er at småsetninger vil mangle tempuskjerne.

Et av Stowells viktigste poeng er at enhver leksikalsk kategori skal kunne gi opphav til en slik «predikat-projeksjon» (Stowell, 1983: 297). Argumentet som da står i spesifikatorposisjonen til denne projeksjonen, mottar theta-tolle fra kjernen, og vil følgelig alltid tolkes som predikasjonssubjekt ved semantisk avkoding av den syntaktiske strukturen. Småsetningen i en gitt setning vil dermed, ifølge Stowell, få en slik struktur, hvor XP enten kan realiseres som AP, NP eller VP:

(4)

Selv om Stowell antar en analyse hvor subjektet og predikatet i småsetningen utgjør én konstituent, oppstår det derimot et annet problem. En slik analyse tar nemlig ikke høyde for at kjernen i predikatprojeksjonen kan ha en foranstilt modifikator. For eksempel vil en norsk setning som *Vi fant [henne svært opprørt]* være ugrammatisk fordi *svært* her antas å bli

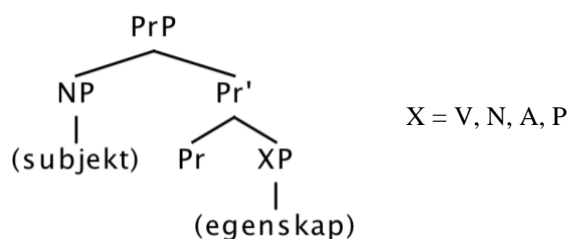
generert i spesifikatorposisjonen til AP (Eide, 1996: 31). Denne analysen kan derfor ikke sies å være en tilstrekkelig og enhetlig analyse av ikke-verbale småsetninger.

2.2.3 Bowers (1993)

I sin artikkel «The Syntax of Predication» (1993) foreslår Bowers en analyse av predikasjonsforhold hvor en semantisk predikasjonsoperator gir opphav til den funksjonelle projeksjon PrP. Bowers introduserer her en helt ny projeksjon i den syntaktiske strukturen, og legger dermed til rette for en felles analyse for alle setningstyper, inkludert småsetninger med en mulig foranstilt modifikator.⁴ Et av hans mest sentrale argument går nettopp ut på at tilfeller av ikke-verbale småsetninger viser at et predikat kan bestå av andre leksikalske kategorier enn VP, og at det ikke spiller noen rolle hvilke egenskaper disse kategoriene innehar – de vil kunne fungere som predikater uansett. Dette er videre en indikasjon på at det må ligge en predikasjonsoperator utenfor det leksikalske elementet som sørger for at det skapes en predikasjonsrelasjon mellom predikatet og subjektet.

I følge Bowers tar denne abstrakte predikasjonsoperatoren kategorien XP og skaper et predikat (Bowers, 1993: 595). Dette predikatet vil videre danne en proposisjon sammen med subjektet som bli satt inn i <Spes, PrP>. En slik Pr-projeksjon, som vil være plassert mellom IP⁵ og VP i setningsstrukturen, vil ha denne strukturen:

(5)

Der et finitt verb vil stå i Pr-kjernen i hovedsetninger, finnes det flere muligheter for hva som kan stå i Pr-kjernen i ikke-verbale småsetninger. Som Bowers selv påpeker, kan denne posisjonen enten mangle leksikalsk innhold (Ø), eller den kan være fylt av det leksikalske elementet *as* (norsk *som*) (Bowers, 1993: 605), slik han viser i disse setningene:

⁴ Bowers' (1993, 2001) syntaktiske analyse av predikasjonsforhold bygger på Chierchias (1985, 1989/2004; 1988) egenskapsteori, som sier at det er et en-til-en-forhold mellom de syntaktiske og de korresponderende semantiske/logiske strukturene i en proposisjon. Chierchia skiller mellom egenskaper og «predikater». Før en egenskap kan fungere som et predikat, må den gjøres om til en umettet predikatfunksjon ved hjelp av en predikasjonsoperator.

⁵ Bowers kaller tempusprojeksjonen for IP (*Inflectional Phrase*), men jeg vil i tråd med Åfarli og Eide (2003: 60) anta at TP er tempusprojeksjonen i norsk siden norske verb stort sett kun har tempusbøying.

(6)

- a) I consider John Ø an idiot.
- b) I regard John *as* crazy.

Et annet viktig poeng i hans analyse er videre at *as* i (6b) betraktes som en leksikalsk realisering av predikasjonsoperatoren. Det vil si at *as* her kan betraktes som en slags partikkel som gjør at predikasjonsoperatoren ikke lenger bare er noe abstrakt.

2.2.4 Eide (1996)

I en undersøkelse av norske *som*-predikativer tar Eide (1996) utgangspunkt i Bowers' analyse av predikasjonsrelasjonen, og hun konkluderer med at en slik funksjonell predikasjonsprojeksjon også kan brukes til å analysere norske ikke-verbale småsetninger. Eide trekker flere paralleller mellom engelske *as* og norske *som*, og argumenterer for at preposisjonen *som* innehar mange av de samme særegenhetene som Bowers finner hos *as*. Det blir derfor dratt en slutning om at *som* også kan sies å være en leksikalisering av predikasjonsoperatoren, og Eide velger å betegne *som* som en predikasjonspartikkel for å signalisere at dette er et element som kan fylle kjerneposisjonen i en Pr-projeksjon (Eide, 1996: 36).

I likhet med engelske småsetninger behøver ikke predikasjonsoperatoren å være leksikalisert i norsk for å utføre sin funksjon. I følge Eides undersøkelser ser det ut til at det er kategorien til egenskapen i småsetningen som avgjør når *som* kan opptre i Pr-kjernen. Dette funnet blir formulert i Eide og Åfarli (1999):

Its forced occurrence depends on the category of the complement XP [...], a nominal small clause predicate forces the presence of the particle *som*, but [...] an adjectival predicate does not demand, and in fact does not permit the occurrence of this particle (Eide & Åfarli, 1999: 160).

Hovedargumentet til Eide (1996) og Eide og Åfarli (1999) er at en DP behøver abstrakt kasus, og at den tvungne tilstedeværelsen til *som* i norsk kommer av partikkelens rolle som *kasustransmittør* (Eide & Åfarli, 1999: 164). En AP trenger ikke kasus, og vil derfor ikke kreve at Pr-kjernen er fylt av et leksikalsk element.

Som en videreføring av analysen til *som*-predikativene postulerer Eide (1996) to andre hypoteser knyttet til ikke-verbale småsetninger i norsk. For det første foreslår hun at kopulaverbet *være* kan kalles det verbale motstykket til predikasjonspartikkelen *som*. Disse to elementene ser ut til å stå i komplementær distribusjon til hverandre, og de kan også se ut til å oppfylle den samme semantiske og syntaktiske funksjonen (Eide, 1996: 113). For det andre argumenterer hun for at vi i norsk har minst to andre preposisjoner som muligens kan betraktes som predikasjonspartikler i ikke-verbale småsetninger, nemlig *til* og *for*. *Til* anses her som den

inkoative utgaven av *som*, og vil slik kunne sies å ta seg av predikasjonsrelasjonen i inkoative predikasjonsforhold. *For* betraktes derimot som en predikasjonspartikkel som har de kontrafaktive predikasjonsrelasjonene som sitt ansvarsområde, og vil vanligvis opptre ved verb som *holde (for)*, *regne (for)* og *utgi seg (for)* (ibid.: 116-118).

For å oppsummere har Eides undersøkelse hovedsakelig fokusert på rollen *som* har som predikasjonspartikkel. Resultatene hennes indikerer også at *til* og *for* kan ha en slik funksjon, noe som åpner opp for videre undersøkelser på området. I denne oppgaven vil jeg adoptere Bowers' (1993, 2001) og Eides (1996) analyser og bruke dem som utgangspunkt for en undersøkelse av *til* og *for*. Her vil tanken om en egen predikasjonsprojeksjon (PrP) være sentral, men til forskjell fra analysene over, vil jeg ikke anta at denne projeksjonen gror opp som et resultat av iboende egenskaper hos ulike leksikalske elementer. Jeg vil i stedet for ta utgangspunkt i at den er inkorporert i et allerede eksisterende strukturelt skjelett.

2.3 Endoskeletale versus eksoskeletale grammatikkmodeller

Et sentralt spørsmål innenfor generativ grammatikk omhandler forholdet mellom leksikon og syntaks. Der leksikonet litt forenklet kan sies å være alle ord en språkbruker kan, altså ordforrådet, er syntaksen de strukturelle egenskapene ved språklige uttrykk, altså utledningene fra den internaliserte grammatikken (Riksem, 2016: 44). I denne oppgaven vil jeg, som nevnt innledningsvis, benytte meg av en nykonstruksjonistisk grammatikkmodell. Dette er en tilnærming til grammatikk som ikke anser den syntaktiske strukturen som et produkt av samspillet mellom egenskaper ved leksikalske elementer, men at strukturen eksisterer uavhengig av disse og heller utgjør et rammeverk der leksikalske elementer blir satt inn. Borer (2003) kaller en slik grammatikkmodell for *eksoskeletal*, da den syntaktiske strukturen blir bygd ut fra et slags abstrakt skjelett (Borer, 2003: 33). Denne modellen står i kontrast til den mest anvendte tilnærmingen innenfor generativ grammatikk i dag, som baserer seg på et grammatikksyn der man antar at grammatisk informasjon er noe som ligger latent i de leksikalske elementene, og at det er denne informasjonen som «bygger» den syntaktiske strukturen (Åfarli & Eide, 2003: 44-45).⁶ Borer kaller i kontrast den leksikalske tilnærmingen for *endoskeletal*. Her er leksikonet, forstått som de leksikalske oppslagene, altså den sentrale kilden til syntaktisk struktur.

⁶ Tradisjonelle leksikalske analyser er det vanligste innfor både styrings- og bindingsteorien (GB; Government and Binding Theory) (Chomsky, 1981) og minimalismeprogrammet (MP; Minimalist Program) (Chomsky, 1995), og utgjør en kjernemodul i det generative paradigmet.

2.3.1 Nykonstruksjonistisk tilnærming til grammatikk

Innenfor generativ grammatikk kan man altså trekke opp et skille mellom konstruksjonistiske (eksoskeletale) og leksikalske (endoskeletale) tilnærminger til grammatikk. Forskjellen mellom disse to tilnærmingene handler i stor grad om hvilket syn de har på argumentstruktur. Innenfor leksikalske teorier vil man regne med at verbets argumentstruktur har en avgjørende rolle for selve strukturen til setninger. Det er informasjonen om et verb er intransitivt, transitivt eller ditransitivt som dikterer hvordan strukturen skal se ut (Åfarli & Eide, 2003: 43). For eksempel vil et verb som *danse* danne grunnlag for en intransitiv struktur, *lese* for en transitiv struktur, mens et verb som *sende* vil gi opphav til en ditransitiv setningsstruktur. Slik vil verbene, og informasjonen som ligger lagret i disse i leksikonet, bestemme hvilke posisjoner som skal realiseres i den basale setningsstrukturen.

En utfordring som oppstår innenfor leksikalske teorier, er hvordan man skal forklare at ett og samme verb kan gi opphav til mer enn én argumentstruktur. Åfarli (2007) viser for eksempel hvordan et verb som *danse*, som vanligvis oppfattes som intransitivt, samlet kan gi opphav til fem ulike argumentstrukturer:

(7)

- a) Per dansa.
- b) Per dansa ein vals.
- c) Per dansa Marit ein vals.
- d) Per dansa valsen i ryggen på Ola.
- e) Per dansa Ola valsen i ryggen.

(Åfarli, 2007: 9-13)

Selv om ikke alle disse argumentstrukturene forekommer like hyppig i norsk i sammenheng med verbet *danse*, er de likevel akseptable for språkbrukere med norsk som morsmål. Dette viser at et verb kan opptre i mange ulike argumentstrukturer, noe som utfordrer tanken om at argumentstrukturen til et gitt verb ligger lagret i leksikonet. Er det da slik at ett og samme verb er registrert med valgfrie theta-roller i tillegg til de obligatoriske, eller er det samme verbet listet opp flere ganger med ulik argumentstruktur (Åfarli, 2007: 7)? Innenfor en teori som søker etter å opprettholde et økonomisk ideal, synes dette å være tungvinte og uøkonomiske løsninger.

Den nykonstruksjonistiske løsningen går ut på at et verb ikke inneholder en argumentstruktur overhead. De syntaktiske strukturene eksisterer uavhengig av verbene og de andre leksikalske elementene i setningen. Det betyr at et verb som *danse*, fremfor å være lagret i leksikonet med ulike argumentstrukturer, heller kan bli satt inn i ulike rammer med ferdigoppbyggede argumentstrukturer (Åfarli, 2007: 3). Det vil si at et verb *får* argumentstruktur når det blir plassert inn i en ferdiggenerert struktur, og man kan snarere snakke om

intransitive, transitive og ditransitive strukturer fremfor intransitive, transitive og ditransitive verb. Med et slikt utgangspunkt kan man si at de leksikalske elementene er helt uten formell grammatisk informasjon, og man kan videre hevde at grammatikken som system ikke setter grenser for hva slags leksikalske elementer som kan settes inn i de ulike strukturene. Dette gjør at man har en grammatisk teori som ikke bare er økonomisk, men som også legger opp til syntaktisk fleksibilitet, ettersom det i stor grad er fritt hvilke elementer som kan settes inn i de ulike posisjonene i strukturen.

Et annet aspekt som taler til fordel for en nykonstruksjonistisk tilnærming til grammatikk, er hvordan ord som i utgangspunktet mangler det semantiske innholdet til å projisere verbale strukturer, likevel opptrer som verb med tilhørende argumentstruktur (Åfarli, 2007: 6). En eksempelsetning er vist i (8):

(8) Pene jenter i TV2 *værer* solskinn og regn. (Åfarli, 2007: 7)

Her ser vi at konstruksjonene eksisterer uavhengig av de leksikalske elementene, og at de på et vis er utstyrte med en egen semantikk. *Regn*, som egentlig betraktes som et substantiv, blir her brukt som et verb. Dette viser hvordan kreativ bruk av språket kan åpne opp for at et ord blir brukt i ulike kategorier. Brøseth (2007) gir en annen slags illustrasjon av det faktum at mening eksisterer uavhengig av de leksikalske elementene, ved å sette «tulleord» inn i en konstruksjon:

(9) Trollmannen fortalte en *buzziwar* en *pluricum*. (Brøseth, 2007: 99)

Selv om vi ikke vet hva verken *buzziwar* eller *pluricum* er (ettersom de er oppdiktete ord), får vi fremdeles en følelse av hva disse ordene indikerer når de er satt inn i en ditransitiv struktur. I vår søken etter mening kan vi tolke en *buzziwar* som en entitet som kan motta eller oppleve *pluricum* (Brøseth, 2007: 99). Her støtter vi oss helt og holdent på de strukturelle posisjonene (i kombinasjon med verbet), og det kan se ut til at det er de syntaktiske strukturene som bærer mening, ikke de leksikalske elementene.⁷

Som vi ser, vektlegger en nykonstruksjonistisk teori at syntaktiske strukturer er bærere av mening, og at leksikalske elementer kan sies å være uten formell syntaktisk informasjon. Dette åpner opp for stor kreativitet i måten vi bruker ord på. I en slik teori er det ventet at ulike leksikalske elementer skal kunne opptre i mange ulike syntaktiske strukturer og posisjoner –

⁷ Et annet, mer kjent eksempel som viser det samme, er Lewis Carolls *Jabberwocky*-dikt fra romanen *Through the Looking-Glass* (1871), oppfølgeren til *Alice's Adventures in Wonderland*. I dette diktet opptrer det mange slike nonsens-ord, men likevel klarer vi å trekke ut en eller annen slags mening fra diktet. Hadde det ikke vært for at strukturen i seg selv ga oss en viss tolkning, ville vi ikke forstått noen ting fordi diktet hovedsakelig består av tulleord.

det formelle syntaktiske systemet setter ikke grenser for hvilke leksikalske elementer som kan stå hvor. Utfordringen for nykonstruksjonistisk teori er så å gjøre greie for tilfellene der det likevel ser ut til å være grenser for hvilket element som kan stå i hvilke omgivelser, slik vi bruker språket i det daglige. Hvorfor står ikke alle leksikalske elementer like godt i alle konstruksjoner, til tross for at grammatikken som system åpner opp for at de kan det?

2.3.2 Rammesemantikk og harmoni

Innenfor nykonstruksjonistiske tilnærminger er det en sentral tanke at alle verb i utgangspunktet skal kunne settes inn i alle rammer. Dette vil forklare hvorfor vi har en fleksibel og kreativ bruk av ulike ord når vi danner setninger. Dette forklarer derimot ikke hvorfor noen tilfeller av leksikalsk fleksibilitet og kreativitet fremstår som mer naturlige enn andre. For eksempel kan setningen *Kari gikk Ola* sies å høres meget unaturlig ut. En mulig forklaring baserer seg på noe som kan kalles *harmonihypotesen* (Skjærvik, 2005: 63). Harmonihypotesen handler i hovedsak om hvilken grad av harmoni det er mellom den syntaktiske rammen og det semantiske innholdet i de leksikalske elementene som blir satt inn i den. En viktig komponent her er tanken om at en syntaktisk ramme innehar semantisk innhold i seg selv, og at dette innholdet er utformet på bakgrunn av semantiske spesifikasjoner i de ulike posisjonene i rammene, og hvordan disse posisjonene relaterer seg til hverandre (Åfarli, 2007: 10). Det er på bakgrunn av dette vi får en viss tolkning ut av en setning.

Åfarli (2007) legger frem en hypotese om at de ulike strukturelle posisjonene er kanoniske rolle-posisjoner. For eksempel vil subjektposisjonen i <Spes, PrP> være forbundet med en kanonisk agens-posisjon; posisjonen til det indirekte objektet i <Spes, VP> vil være en kanonisk benefikator/mål-posisjon, mens posisjonen til det direkte objektet i komplementet til V vil være en kanonisk patiens-posisjon (Åfarli, 2007: 10). I stedet for å anta at semantiske roller blir tildelt av verbet, vil heller posisjonene i PrP og VP gi opphav til en tolkning av argumentene basert på disse rollene. Både Brøseth (2007) og Nygård (2013) bygger videre på denne hypotesen og foreslår at de ulike posisjonene i en ramme innehar en rollesemantikk som er prototypisk og abstrakt (Brøseth, 2007: 127-130; Nygård, 2013: 184).⁸ På denne måten kan man

⁸ Brøseth (2007) og Nygård (2013) er her inspirert av Dowtys (1991) protorollehypotese. Dowty foreslår en løsning på hvordan det kan være et en til en-forhold mellom grammatiske funksjoner og semantiske roller med en hypotese om at alle semantiske roller kan tilhøre én av to grupper med semantiske roller: «proto-agens» eller «proto-patiens». Hva slags rolle et argument får, er avhengig av hva slags egenskaper det får av verbet. Ifølge Dowty vil et argument som har flest proto-agens-egenskaper, realiseres som et subjekt, mens et argument som har flest proto-patiens-egenskaper, realiseres som et direkte objekt (Brøseth, 2007: 127-130).

gjøre rede for variasjonen av semantiske roller som likevel er å finne i de ulike semantiske posisjonene.^{9 10}

Når det gjelder verbene, kan en si at verbpreferansen til en ramme er et produkt av de semantiske spesifikasjonene som ligger i de andre posisjonene i rammen. For eksempel viser Åfarli (2007) at en av grunnene til at en ditransitiv ramme¹¹ harmonerer så godt med et transaksjonsverb, som for eksempel *sende*, er at transaksjoner gjerne innebærer tre deltakere, en agent, en benefaktor/mål og en patient/tema. Hver av disse deltakerne i en transaksjonshandling svarer fint til rollene som typisk er forbundet med de syntaktiske posisjonene subjekt, indirekte objekt og direkte objekt (Åfarli, 2007: 10). Semantikken til en ramme blir altså slik et resultat av de semantiske spesifikasjonene som ligger lagret i de ulike posisjonene i rammen, samt måten rammen dikterer at disse skal forholde seg til hverandre på. Vi kan derfor si at den ditransitive rammen innehar en slags iboende «transaksjonssemantikk».

Det semantiske innholdet til en syntaktisk struktur kan altså sies å være nokså abstrakt, og man kan anta at det finnes slike «grunnsemantikker» i alle de ulike ramme. Det er dette som fremstår som fundamentet som skiller de forskjellige rammene fra hverandre.

2.3.3 Semantisk-konseptuelt innhold

Harmonihypotesen legger til grunn at det er to semantiske forhold som skal sammenlignes, det semantiske innholdet i den syntaktiske rammen på den ene siden og det semantisk-konseptuelle innholdet i de leksikalske elementene på den andre (Skjærvik, 2005: 63). Det er harmonien mellom disse som avgjør om en setning fremstår som naturlig eller ikke. I nykonstruksjonistiske teorier er det et viktig poeng at leksikalske elementer ikke innehar semantisk informasjon som

⁹ En av grunnene for å kalle de ulike semantiske rollene for protoroller, er at det i visse tilfeller kan se ut til at ulike konstituentene okkuperer den samme posisjonen, men fremviser ulike roller. Nygård (2013: 186) viser blant annet til disse to eksemplene:

- I. Johan knuste vasen.
- II. Steinen knuste vasen.

I disse eksemplene er kun *Johan* som kan sies å ha en agentiv rolle. Nygård argumenterer derfor for at begrepet *agent* blir for spesifikt, og hun velger derfor å si at *Johan* og *steinen* deler en abstrakt protorolle som hun kaller *cause* (årsak). Videre i oppgaven vil jeg anta at en agens-protorolle innebærer både agentive og ikke-agentive subjekt, noe som vil si at elementet som blir satt inn i en slik posisjon, heller kan betraktes som en slags *originator* enn en agent (jf. bl.a. Borer, 2005b; Voorst, 1988).

¹⁰ Protorolle-hypotesen ser derimot ut til å få et forklaringsproblem i møte med formelle subjekt. Et formelt subjekt kan nemlig ikke sies å ha agentive egenskaper, ettersom det er antatt at disse ikke innehar noen semantiske egenskaper overhodet. En mulig løsning på dette er å anta at formelle subjekt likevel er bærere av et slags semantisk innhold. Åfarli og Eide (2000) foreslår en analyse som baserer seg på at formelle subjekt fungerer som en type plassholdere som gjør at et predikat kan skape en proposisjon (Åfarli & Eide, 2000). Det semantiske innholdet til disse subjektene vil derfor være knyttet til at de skal kunne danne en proposisjon sammen med et predikat. I følge Åfarli og Eide vil predikasjonsoperatoren være operativ i å bygge proposisjoner uavhengig av om subjektet til predikatet har et semantisk innhold eller ikke.

¹¹ Jeg vil komme tilbake til Åfarlis (2007) fem syntaktiske rammer i kapittel 4.1.

er tilgjengelig i syntaksen (jf. bl.a. Borer, 2003; Borer, 2005a, 2005b; Marantz, 1997; Åfarli, 2007). Det som vanligvis blir betraktet som semantisk informasjon, er derimot *konseptuell* informasjon, som ikke vil ha noen påvirkning på selve strukturen, men som vil få sin mening idet elementene blir satt inn i strukturen.

En vanlig antakelse innenfor en slik teori er at elementene i leksikonet ikke har noen form for kategori eller argumentstruktur (Borer, 2003: 34). Åfarli (2007) kaller derfor verb og andre ord for «fuzzy» og holistiske merkelapper som kun har noe å si om våre forestillinger om verden (Åfarli, 2007: 15). Disse vil altså ikke ha en lingvistisk-grammatisk rolle å spille, da merkelappene er en form for ustrukturerte masser som først får mening når de blir satt inn i en viss struktur. Også Brøseth (2007) deler dette synet. Hun forstår et ord som en merkelapp som fremkaller et *konsept*, og et konsept vil videre være «a complex arrangement of knowledge and beliefs (scientific information, personal experiences, assumptions, images and former observations» (Brøseth, 2007: 84). Det er altså konseptene som står for den leksikalske semantikken, og disse kan ses på som en sammenflettet samling av ulike assosiasjoner som ikke får noen betydning før elementene settes inn i strukturen.

Leksikalske elementer er altså ikke «strippet» for all slags informasjon. Et element, slik som for eksempel et verb, vil bringe med seg et semantisk-konseptuelt innhold inn i en ramme, som videre vil interagere med den basale semantikken som allerede finnes i rammen. Dette så vi var tilfellet med verbet *sende*. Det semantisk-konseptuelle innholdet til *sende*, som antyder at *noen* sender *noe* til *noen*, vil uten problem kunne settes inn i en ditransitiv ramme som innehar visse protoroller, fordi disse *harmonerer*. Det semantisk-konseptuelle innholdet til et verb vil altså harmonere med rollesemantikken som ligger spesifisert i de syntaktiske posisjonene i en ramme, og det er videre dette som avgjør hvilke elementer som *vanligvis* blir satt inn i en viss ramme.

Åfarli (2007) beskriver det semantisk-konseptuelle innholdet som et element bringer med seg inn i strukturen, som rikt. Et verb vil for eksempel ha med seg informasjon om semantiske roller, leksikalsk mening, encyklopedisk mening og konnotativ mening (Åfarli, 2007: 14). Når et verb videre blir satt inn i en struktur med en allerede eksisterende semantikk, vil dette semantisk-konseptuelle innholdet fungere i et slags samspill med rammesemantikken. På denne måten blir semantikken til rammen i seg selv *beriket* (ibid.). Hvis et verb høres unaturlig ut i en viss ramme, betyr dette som regel at det er disharmoni mellom den iboende semantikken til rammen og semantikken som finnes i det konseptuelle innholdet til verbet. En språkbruker vil derfor typisk kombinere strukturer og leksikalske elementer som ikke skaper en slik disharmoni.

2.3.4 Harmoni mellom leksikalske elementer og konvensjoner

I tillegg til harmonihypotesen er det også to andre faktorer som spiller inn på hvor naturlig en setning er. Én slik faktor er hvorvidt det er harmoni mellom det konseptuelle innholdet i de leksikalske elementene som blir kombinert (Lohndal, 2012: 94). For å illustrere dette har Eik (2014) et godt eksempel som viser hvordan det nynorske verbet *trakke* (bokmål *tråkke*) i setningen *Kari og Ola trakk høyt* konstruerer en rimeligere tolkning av setningen enn *trakk* gjør i setningen *Julius trakka Kari*. Dette handler i stor grad om vår kunnskap om aktiviteten tråkking. At *trakk* høres mer naturlig ut i setningen *Kari og Ola trakk høyt*, kommer av at de ulike konseptene som kombineres, harmonerer bedre med hverandre (Eik, 2014: 61-62).

En annen faktor omhandler det som kalles språklig konvensjon (Lohndal, 2012: 94). Selv om et verb i teorien skal være mulig å kombinere med en gitt ramme, vil altså språklige konvensjoner ofte regulere hvordan vi vanligvis benytter et verb (Eik, 2014: 62). Brudd på slike konvensjoner vil kunne føre til at en setning oppfattes som unaturlig eller rett og slett uakseptabel. Et unntak her kan derimot være ved poetisk språkbruk. I poesi blir det ofte gjort et poeng av å utfordre denne harmonien med slike brudd, slik som for eksempel tittelen og åpningslinjen i salmen «Fager kveldssol smiler» gjør. Kombinasjonen av elementet *sol* og elementet *smil* er i og for seg unaturlig fordi *å smile* er et menneskelig følelsesuttrykk, men i salmen brukes denne kombinasjonen som en naturlig beskrivelse av at sola skinner.

3 Metode og empiri

Innenfor språkvitenskapelig forskning er det nødvendig å ha tilgang på en form for data for å kunne si noe om et språklig fenomen. Disse dataene kan komme fra flere ulike hold, for eksempel kan de samles inn fra informanter, de kan komme fra allerede eksisterende materiale, eller de kan rett og slett være et produkt av egen (eller andres) språkintuisjon (Johannessen, 2003: 133). Det finnes altså flere ulike måter å samle inn data på som kan danne utgangspunktet for et undersøkende arbeid, hvor de ulike tilnærmingene kommer med sine styrker og svakheter. Det er derfor viktig å velge en metodisk tilnærming som gir det materialet en trenger for å kunne svare på oppgavens forskningsspørsmål.

I dette kapittelet skal jeg redegjøre for oppgavens metodiske grunnlag. Mitt masterprosjekt er en studie av norske ikke-verbale småsetninger med predikasjonspartiklene *til* og *for*. For å kunne komme frem til en eksplanatorisk analyse av slike konstruksjoner, må jeg undersøke hvordan disse konstruksjonene faktisk opptrer i språket vårt, noe jeg vil gjøre gjennom en korpusundersøkelse. Ved å foreta søk i ulike korpus kan jeg vise autentiske eksempler på hvordan småsetningskonstruksjoner med *til* og *for* brukes, samt hva som kjennetegner slike konstruksjoner. I begynnelsen av kapittelet vil jeg gi en kort introduksjon til korpusundersøkelse som metode. Her vil jeg redegjøre for fordeler med metoden, samt noen begrensninger knyttet til den. Videre vil jeg presentere korpusene jeg har valgt å bruke, før jeg til slutt trekker frem, kommenterer og diskuterer noen av de mest interessante funnene som vil danne utgangspunktet for analysen i kapittel 4.

3.1 Korpus

Ifølge Johannessen (2003) er korpusundersøkelser, sammen med introspeksjon og bruk av informanter, en av de mest brukte metodene innenfor grammatikkforskning (Johannessen, 2003: 133). Det å benytte seg av korpus gir en gylden mulighet til å få tilgang til data på en rask og enkel måte fordi man vanligvis tar utgangspunkt i et allerede eksisterende materiale og gjør undersøkelser ut fra dette. Materialet som danner korpuset, vil da bestå av en avgrenset samling skriftspråk eller transkribert talemål, som man videre bruker til å få innsikt i hvordan lingvistiske fenomener viser seg i en autentisk og naturlig sammenheng.

En viktig fordel med å bruke korpus er at man kan gjøre søk i en omfattende mengde av naturlig data. Korpusene består gjerne av autentisk talt eller skrevet språk, noe som vil si at man gjennom korpusøk får muligheten til å studere språk slik det brukes naturlig. En annen fordel er at dataene man samler inn, lett kan kontrolleres i etterkant. Man kan enkelt og raskt gå tilbake

i korpusmaterialet og etterprøve dataene. Korpusundersøkelser kommer dessuten med den fordel at man som forsker står utenfor selve innsamlingen av det språklige materialet. Forskeren er ikke til stede under den språklige produksjonen, og vil derfor ikke kunne «farge» materialet (Schütze, 2010: 208). Informantene vil også gjerne være uvitende om at det språket de produserer, senere skal ende opp i et korpus brukt til språkforskning.

Selv om korpusøk byr på mange fordeler i forbindelse med datainnsamling, er det to viktige utfordringer med metoden som er nødvendig å nevne i denne sammenheng. For det første blir korpusundersøkelser gjerne kritisert for at de kun gir oss tilgang til en språkbrukers E-språk, ikke I-språk (Nygård, 2013: 25).¹² E-språkdata kan nemlig vise seg å være påvirket av at informanten er slurvete, sliten eller uoppmerksom, noe som gjør at disse dataene egentlig ikke kan si noe sikkert om I-språkskompetansen til språkbrukeren. For det andre har man ikke tilgang på negative data når man søker i korpus. Negative data er opplysninger om hvilke språklige konstruksjoner som *ikke* er mulige (Johannessen, 2003: 162), og dette er en faktor som kan vise seg å få konsekvenser for min undersøkelse av de ikke-verbale småsetningene. Dersom en konstruksjon ikke opptrer i et korpus, er det vanskelig å vite om det skal tolkes som at konstruksjonen ikke finnes, eller om det er egenskaper ved korpuset som gjør at konstruksjonen ikke dukker opp. Ettersom språket vårt er uendelig og et korpus har sine begrensninger, kan det hende at selv store og balanserte korpus ikke inneholder tilstrekkelig med eksempler på marginale fenomener.

I forbindelse med min undersøkelse har jeg valgt å fokusere på søkestrenger som kan fremkalle ikke-verbale småsetningskonstruksjoner. Det vil si at søkene primært var lagt opp slik at jeg kunne få konstruksjoner hvor et verb etterfølges av et substantiv, pronomen eller determinativ, som igjen etterfølges av *til/for*, og videre et adjektiv eller et nytt substantiv. Gjennomførelsen av korpusundersøkelsen kan derfor til en viss grad sies å ha vært styrt av hva jeg på forhånd har ansett å være «typiske» småsetningskonstruksjoner, men det har også blitt gjennomført mindre spesifikke søk for å finne de konstruksjonene som muligens kan ha blitt oversett. Der det har vært mulig å spesifisere ordenes syntaktiske funksjon, har dette blitt forsøkt gjort. En utfordring her er derimot at småsetningssubjektene som regel tagges som objekter, noe som har gjort at slike søk ofte har resultert i null forekomster. Derimot har jeg

¹² Skillet mellom E-språk (*external language*) og I-språk (*internal language*) stammer fra Chomsky (1986). Der E-språket er det eksterne språket man møter i form av tale og skrift, er I-språket den internaliserte språkkunnskapen et menneske innehar. Chomsky kritiser E-språket for å være tilfeldig, og han mener at E-språket ikke har noe å gjøre i språkforskningen (Chomsky, 1991 her i Faarlund, 2005: 34).

kunnet spesifisere at kategorien etter *til/for* skal ha funksjon som objektpredikativ. Dette har gjort at søket til dels har kunnet dra fordel av disse syntaktiske taggene.

3.2 Valg av korpus

I denne oppgaven har jeg valgt å benytte meg av fire ulike korpus for å finne konstruksjoner hvor partiklene *til* og *for*, i likhet med *som*, kan tenkes å være synliggjøringer av predikasjonsoperatoren. Alle fire korpusene er tilknyttet Tekstlaboratoriet¹³, hvor to av de valgte korpusene er skriftspråskorpus, mens de to andre er talespråskorpus. Grunnen til at både skrift- og talemålskorpus benyttes i denne undersøkelsen, er for å få et mer nyansert innblikk i hvordan slike konstruksjoner blir brukt i språket vårt. Der skriftspråskorpusene gjerne kommer fra normerte kilder, slik som aviser, bøker og andre publiserte verk, er materialet i talemålskorpusene ofte uredigert og fri for korrekturlesing. En kan derfor si at skriftspråskorpusene inneholder mer veloverveide ytringer som i større grad er kvalitetssikret, mens talemålskorpusene består av et mer spontant og naturlig språk. Begge disse typene er interessante for temaet i denne oppgaven, da man kan undersøke i hvilken grad ulike ikke-verbale småsetningskonstruksjoner forekommer i talt og skrevet språk. Jeg har benyttet meg av materiale fra disse fire korpusene:

Oslo-korpuset av taggede, norske tekster (Oslo-korpuset) er et skriftspråskorpus satt sammen av tekster som Tekstlaboratoriet i Oslo har hatt tilgjengelig pr. januar 1999. Dette korpuset består av om lag 18,3 millioner ord, hvor ulike tekster fra skjønnlitteratur, aviser/ukeblader og sakprosa danner et svært omfattende materiale. Korpuset er videre grammatisk tagget med både morfologiske tagger, slik som for eksempel ordklasse og alle de vanligste kategorier med trekk, samt syntaktiske tagger, som angir vanlige syntaktiske funksjoner som subjekt og objekt.

Leksiografisk bokmålskorpus (LBK) er et skriftspråskorpus som inneholder bokmåls-tekster fra perioden 1985 til 2013. Totalt består korpuset av ca. 100 millioner ord, og har en nøye kalkulert tekstsammensetning. LBK skal nemlig være et balansert korpus, noe som vil si at tekstene som danner korpuset, er basert på undersøkelser av hvilke typer tekst og hvor mye av hver type en «gjennomsnittsleser» typisk kommer borti. Hovedvekten av tekstene i korpuset

¹³ Tekstlaboratoriet er en instans som er tilknyttet Institutt for lingvistiske og nordiske studier ved Universitetet i Oslo. Avdelingen driver med språkteknologisk og lingvistisk forskning, og tilbyr blant annet ulike korpus og databaser for talespråk, skriftspråk og flerspråklige tekster som kan benyttes i forskning.

er fra sakprosa og skjønnlitteratur, mens det er et mindretall av tekster fra aviser og periodika, TV-teksting og småtrykk. LBK er laget for å kunne studere moderne bokmål.

BigBrother-korpuset (BB) er et talemålskorpus basert på realityserien *Big Brother* som gikk på norske TV-skjermer i 2001. Korpuset består av lyd- og videoopptak fra de nesten 100 episodene som ble vist, og dataene er basert på ytringer fra 12 deltakere mellom 23 og 36 år med ulik dialektbakgrunn. Dette har resultert i et korpus bestående av ca. 550 000 ord basert på en avslappet og uformell tale, ettersom deltakerne etter hvert ble ganske vant til mikrofoner og kameraer rundt seg (Johannessen, 2003: 144). Disse deltakerne visste heller ikke at deres ytringer ved et senere tidspunkt skulle bli brukt i språkforskning, noe som gjør talehandlingene mer autentisk og mindre påvirket av forskningssituasjonen. Arbeidet med *BigBrother-korpuset* ble påbegynt i 2001 og ferdigstilt i 2009.

Nordisk dialektkorpus (NorDia) er et talespråkskorpus med norske, svenske, danske, islandske og færøyske dialekter og talemål. De lingvistiske dataene karakteriseres som spontan tale, og er samlet inn gjennom intervjuer og samtaler, hvor kildematerialet varierer mellom å være av eldre og nyere dato. Materialet er senere transkribert og kodet. Totalt består korpuset av i overkant tre millioner ord, men i min undersøkelse har jeg kun benyttet det norske materialet, noe som reduserer det totale antallet ord til ca. 2,3 millioner. Disse dataene inneholder videre opptak fra 165 ulike målepunkter i Norge, jevnt fordelt over hele landet.

3.3 Diskusjon av utvalgte funn

Min hovedkilde av empiriske data kommer, som vist ovenfor, fra korpus bestående av skrevet og talt norsk. Mer spesifikt har jeg søkt etter autentiske eksempler som viser konstruksjoner hvor partiklene *til* og *for* kan være leksikaliseringer av Bowers' (1993) predikasjonsoperator. I selve søkeprosessen har ikke målet vært å studere ulike variabler som alder, kjønn, medium eller frekvensstatistikk, men heller å finne ulike konstruksjoner hvor disse partiklene kan ha en predikativ funksjon, samt å observere syntaktiske og semantiske egenskaper som kjennetegner disse.

Ved bruk av de grammatiske taggene har jeg kunnet søke både på konstruksjoner som generelt inneholder *til* eller *for*, samt at jeg har kunnet spesifisert at jeg *ikke* er på utkikk etter konstruksjoner hvor disse ordene blir brukt som for eksempel konjunksjoner eller substantiver. Videre har jeg kunnet legge til ord med ulike morfologiske eller syntaktiske egenskaper både før og etter disse preposisjonene for å finne ut hva slags ord eller fraser som gjerne kommer

forut for eller som etterfølger disse. For eksempel viser dataene fra korpusmaterialet at *til* gjerne tar en predikativ substantivfrase som komplement:

- (10)
- a) Gro Harlem Brundtland gjorde [ham til forsvarsminister]. (Oslo-korpuset)
 - b) De moderne T-34-tanksene skulle knuse [fascistene til pinneved]. (LBK)
 - c) Noen vil bruke [denne situasjonen til en slags hevnaksjon]. (LBK)
 - d) Hun kommer til å sørge [seg til døde].¹⁴ (LBK)

Setningene i (10) kan klassifiseres som substantiviske *til*-predikativer, og disse konstruksjonene ser ut til å være en svært vanlig form for predikativ, da de ofte dukket opp i ulike former i korpusene. I kontrast var adjektiviske *til*-predikativer langt vanskeligere å finne i korpusene jeg søkte i. Her fant jeg kun ett mulig eksempel, vist i (11), fra et av talemålskorpusene:

- (11) ?Det skal nok en del stell for å få [dem til pene]. (NorDia)

Selv om det kan se ut til at det er en slags predikasjonsrelasjon mellom *dem* og *pene* i (11), er det også mulig at *få til* er et løst sammensatt verb. Det gjør at *til* ikke nødvendigvis er en predikasjonspartikkel i dette tilfellet. Det disse resultatene derimot forteller oss, er at AP som komplement tilsynelatende ikke finnes i småsetningskonstruksjoner med *til* som predikasjonspartikkel, verken når det gjelder skriftspråk eller talemål.

På en annen side viste undersøkelsen at *for*-predikativer gjerne kan opptre med både DP og AP som komplement:

- (12)
- a) Vi kan trygt kalle [vikingtida for tidlig middelalder]_{DP}. (Oslo-korpuset)
 - b) Kvinnene tok [deg for bergenser]_{DP}. (LBK)
 - c) Retten anser [omkostningene for nødvendige]_{AP}. (LBK)
 - d) Vi regner [ham for livsfarlig]_{AP}. (Oslo-korpuset)

Det som er karakteriserende for denne typen predikativ, er altså at adjektivfraser her kan stå som utfylling til *for*, noe det ikke kunne hos *til*. I korpusmaterialet med *for* forekom DP og AP tilsynelatende like hyppig i komplementposisjonen i småsetningen, og det kan se ut til at begge frasetypene er like mye godtatt.

En konstruksjon som derimot ble ekskludert fra samlingen av *for*-predikativer, er konstruksjoner der *for* kan se ut til å fungere som modifikator til et adjektiv:

- (13) Noen finner [yrket for slitsomt]. (LBK)

¹⁴ *Døde* er her en NP i dativ.

I setninger som den i (13) anser jeg *for* for å være spesifikator til en adjektivkjerne, og ikke et tilfelle av en leksikalisert predikasjonsoperator. Den mest åpenbare lesningen her er at *noen finner yrket altfor slitsomt*. I tilfeller hvor en setning derimot var tvetydig, slik som eksempelet i (14) under, ble konstruksjonene inkludert:

(14) Han anser [mulighetene for gode]. (LBK)

Her kan man enten betrakte *for* som en modifikator eller som en Pr-kjerne. Regner man *for* som en modifikator, er det i betydningen av at *han anser mulighetene som altfor gode*. Dette er en lesning hvor det kan tenkes at det legges ekstra trykk på *for* hvis setningen skulle blitt uttrykt muntlig. Betrakter man derimot *for* som en Pr-kjerne, kan setningen tolkes som at *han anser mulighetene som gode*. Dette er en mer nøktern konstatering av at det finnes gode muligheter for at noe skal skje eller ikke. Det er altså i lys av den sistnevnte tolkningen at slike tvetydige konstruksjoner blir regnet som *for*-predikativer.

3.3.1 Predikative substantivfraser

Når en substantivfrase står predikativt i en ikke-verbal småsetningskonstruksjon, kan substantivet enten stå bart eller det kan følges av en ubestemt artikkel. Her viser dataene fra korpusundersøkelsen at substantiviske *til*-predikativer ofte opptrer både med og uten artikkel:

- (15)
- a) De er i ferd med å redusere [Norge til en annenrangs oppdrettsnasjon]. (LBK)
 - b) Flomvann fra Rhinen har forvandlet [det til et vrak]. (LBK)
 - c) Høyrebølgen gjorde [ham til statsminister]. (Oslo-korpuset)

Hos *for*-predikativene var det tilsynelatende flere konstruksjoner *uten* artikkel enn med, selv om sistnevnte også forekom:

- (16)
- a) Man tok [ham for Wagners antagonist]. (LBK)
 - b) Kristoffer Kolumbus kalte [papayaen for englenes frukt]. (LBK)
 - c) I en annen bransje hadde jeg kalt [dette for en mafia]. (LBK)
 - d) Fyren har utsatt planene om å erklære [Belfast for et turistvennlig sted]. (LBK)

Noe som er viktig å påpeke i denne sammenheng, er at nærværet eller fraværet av ubestemt artikkel i de substantiviske predikativene kan ha en betydningsdifferensierende rolle (Halmøy, 2001: 11-12). Når artikkelen ikke er til stede, får den predikative substantivfrasen gjerne en *klassifiserende* forståelse. Det betyr at predikativet i en setning, når det står udeterminert, vil

tillegge subjektet sitt en objektiv funksjon som medlem av en kategori. Et eksempel er setningen *Jon er slavedriver*.¹⁵ Denne setningen kan enklest tolkes som et nøytralt utsagn som omhandler *Jons* yrke, og *Jon* blir slik medlem av kategorien, eller yrkesgruppen, *slavedrivere*. Når artikkelen er til stede, vil en predikativ substantivfrase kunne forstås som *karakteriserende*. Det vil si at predikativet, når det er determinert, tillegger subjektet subjektive egenskaper som ofte forbindes med predikativets substantiv. *Jon er en slavedriver* vil i kontrast til *Jon er slavedriver* gi en mer subjektiv karakteristikk der man antar at *Jon* har egenskaper som man gjerne forbinder med en *slavedriver*, ikke at han faktisk *er* det. *Til*-predikativer fra min korpusundersøkelse viser også denne distinksjonen:

(17)

- a) Presidenten utnevnte [henne til formann]. (LBK)
- b) Stemoren gjør [Askepott til en slave] i eget hus. (LBK)
- c) Det ville forvandle [ham til et verktøy]. (LBK)

I (17a) gir predikativet en nøktern klassifisering av subjektet sitt. *Formann* er et substantiv som er typisk klassifiserende, og *henne* blir her medlem av en slags kategori. Her er det snakk om at denne personen faktisk får stillingen som formann, ikke at personen kun innehar egenskaper som er typisk for en formann, slik et determinert predikativ ville kunne antyde. I (17b) og (17c) står det predikative substantivet med den ubestemte artikkelen. Her er det i større grad snakk om at subjektet tillegges de egenskapene som forbindes med substantivet, ikke at *Askepott* er slave av yrke eller at *han* faktisk blir til et fysisk verktøy. I (17b) er det predikative substantivet animat, noe som gjør at *slave* er et substantiv som kan tillate både nærvær og fravær av artikkel. I kontrast til *Stemoren gjør Askepott til slave i eget hus*, som nøkternt slår fast at *Askepott* tjener til livets opphold gjennom yrket som slave, antyder eksempelet i (17b) at *Askepott* innehar visse egenskaper som man gjerne forbinder med slaveyrket, slik som at hun rydder og vasker på kommando fra en annen. I (17c) er det predikative substantivet inanimat, noe som gjør at den udestemte versjonen, *forvandle ham til verktøy*, nærmest høres uakseptabel ut. Her er det vanskelig å se for seg at verktøyets egenskaper overføres til et menneskelig subjekt, selv om en person metaforisk kan brukes som et verktøy.

Substantiviske predikativer synes ofte å være modifisert av et adjektiv. Det vil si at substantivet kommer med et attributivt adjektiv som bærer med seg tilleggsinformasjon om substantivet. Når det gjelder bruk av ubestemt artikkel i slike konstruksjoner, ser det ut til at også klassifiserende predikativer kan stå med ubestemt artikkel. Dette gjelder særlig dersom

¹⁵ Slavedriver-eksemplene er hentet fra Halmøy (2001: 7).

det predikative substantivet modifiseres av et adjektiv som gir en «subjektiv evaluering av subjektet om hvilket det ikke finnes nøytralt fastlagte normer eller kriterier» (Halmøy, 2001: 21). Et eksempel på en slik konstruksjon med *til* er vist i (18b):

(18)

- a) Høyrebølgen gjorde [ham til statsminister]. (Oslo-korpuset)
- b) Høyrebølgen gjorde [ham til en klok statsminister].

Setningen i (15c) er gjengitt i (18a) og viser hvordan et klassifiserende substantiv står udeterminert, mens (18b) viser hvordan et evaluerende adjektiv gjør at det samme substantivet nå står determinert. En av grunnene til at denne endringen oppstår, kan være at predikativet som helhet anses som semantisk karakteriserende. Predikativet utgjør her en semantisk enhet, og hvis ett av leddene i enheten uttrykker resultatet av en subjektiv evaluering, kan predikativet som helhet også betraktes som en subjektiv evaluering. I tilfellet i (18b) er adjektivet i setningen *klok*, og her fremstår det som at taleren personlig mener at *statsministeren* ble klok av høyrebølgen. Dette er altså en subjektiv vurdering, noe som fører til at substantivet blir determinert. Et modifiserende adjektiv vil i disse tilfellene kunne forstyrre systemet hvor klassifiserende substantiviske predikativ vanligvis er udeterminerte og karakteriserende er determinerte.

I tilfeller hvor adjektivet ikke uttrykker en subjektiv evaluering av subjektet, men heller kan sies å spesifisere eller avgrense substantivets innhold, uten å evaluere det, står den predikative substantivfrasen vanligvis uten artikkel:

(19)

- a) Jeg håper at noen utnevner [henne til norsk ambassadør]. (LBK)
- b) Det ble en overvåking_i som utviklet [seg_i til ren rutine]. (LBK)

Andre marginale eksempler i forbindelse med predikative substantiv er substantiv spesifisert av tallord:

(20)

- a) Statens Vegvesen foreslår å senke [fartsgrensen til 70 km/t]. (Oslo-korpuset)
- b) Siv.ing. studiet_i blir forlenget [t_i til fem år].¹⁶ (Oslo-korpuset)
- c) En indre og finmasket pose reduserte [fangstvidden til en firedel]. (LBK)

¹⁶ Ved ergative verb og verb i passiv vil småsetningssubjektet flytte til en subjektsposisjon i oversetningen. Flyttingen skjer fordi setninger med verb av denne typen har en tom subjektsposisjon i den underliggende syntaktiske strukturen. For å oppfylle subjektsskravet må det enten settes inn et formelt subjekt (*det*), eller så må «det logiske objektet» flytte opp for å bli grammatisk subjekt. En slik flytting gjør at det etterlates et spor (t) i objektets (her: småsetningssubjektets) kanoniske posisjon (Åfarli & Eide, 2003: 219).

Statusen til slike ledd har vært mye diskutert i litteraturen, da de enten kan anses som predikativer eller adverbialer til en verbalhandling (Faarlund et al., 1997: 391). Syntaktisk er det vanskelig å avgjøre om leddene i (20) er adverbialer til verbalhandlingen eller predikater til et småsetningssubjekt. Adverbialledd kan nemlig sies å ha mange av de samme funksjonene som frie predikativ, og de opptrer gjerne i samme posisjon i setningen. Dette åpner opp for at man kan regne slike adverbielle ledd som en del av de frie predikativene, noe som igjen slår et slag for at disse har en enhetlig analyse (Eide, 1996: 25). Tradisjonelt sett har frie predikativer blitt betraktet som ledd som ikke er nødvendige for at en setning skal være grammatisk, men dette synet er blant annet blitt utfordret av Bolander (1980), som mener at det også er nødvendig med et *kontekstkriterium* for å skille frie predikativer fra faste predikativer (Bolander, 1980: 29).¹⁷ Når man kaller faste predikativer for grammatisk nødvendige, må det bety, i følge henne, at predikativet også er nødvendig for at setningen skal kunne bestå i den samme konteksten. Det holder altså ikke å si at en setning blir ugrammatisk hvis man stryker et fast predikativ. Setningen kan fortsatt være grammatisk, men strykningen kan føre til at verbet endrer betydning eller at konteksten blir upassende. Når det gjelder de frie predikativene, mener Bolander at en strykning av disse vil føre til at setningen fortsatt er grammatisk og består i den samme konteksten, men at man får en mindre informasjonsmengde enn hvis leddet fortsatt hadde vært der (ibid.).

Tar vi utgangspunkt i at frie predikativer kan være adverbielle, kan det nå påstås at leddene i (20) går under det som kalles frie predikativ. Stryker vi leddene (ikke de direkte objektene i (20a) og (20c)), er setningene fremdeles grammatiske og verbene beholder sine opprinnelige betydninger:

(21)

- a) Statens Vegvesen foreslår å senke fartsgrensen.
- b) Siv.ing. studiet_i blir forlenget.
- c) En indre og finmasket pose reduserte fangstvidden.

Vi står igjen med en mindre informasjonsmengde enn vi hadde til å begynne med, men det er fortsatt brukbare setninger som passer inn i den opprinnelige konteksten. Funksjonelt sett ser disse leddene altså ut til å være en del av de frie predikativene. Denne slutningen støttes også av de semantiske faktorene. Det er for det første rimeligst å regne disse leddene som predikativer, ettersom de angir en egenskap ved et argument som kan kalles for et

¹⁷ Bolander (1980: 26) skaper et skille mellom det hun kaller obligatoriske og fakultative predikativ fremfor å bruke begrepene faste og frie predikativ, selv om skillet i prinsipp er det samme.

småsetningssubjekt. For det andre oppstår det resultative i småsetningen som et resultat av verbalhandlingen, og for det tredje kan man, i likhet med andre predikativer, uttrykke forholdet mellom småsetningssubjektet og predikatet som en fullverdig setning med kopulaverb (*Fartsgrensen ble 70 km/t*). Dette peker mot at leddene i (20) er frie predikativer.

3.3.2 Hovedverbets betydning

Som jeg nevnte i innledningskapittelet i denne oppgaven, er det interessant å undersøke hvilke verb som typisk tar ikke-verbale småsetninger med *til* eller *for* som komplement. Dette er fordi et predikativ både kan ha en nær og fjern semantisk tilknytning til hovedverbet i den overordnede setningen. I tillegg vil det innenfor en nykonstruksjonistisk analyse være viktig å synliggjøre hvilken rolle den syntaktiske rammen har i denne prosessen, og da spesielt hvilken semantisk mening selve rammen bærer med seg, samt hvordan denne påvirker elementene som blir satt inn i strukturen.

Når det gjelder hva slags verb som er typiske for de ulike predikativene, viser korpusmaterialet at hovedverbet i oversetningen varierer i langt større grad når verbet tar et *til*-predikativ som komplement enn et *for*-predikativ. Det som kjennetegner verbene som tar *til*-predikativer, er at de ofte er inkoative og beskriver en forandring fra en tilstand til en annen, slik som i (22):

(22)

- a) Han ville forandre [Chile til et kommunistdiktatur]. (LBK)
- b) Her fikk han et møte med en skikkelse; han siden skulle gjøre [ti til helt]. (LBK)
- c) Flomvann fra Rhinen har forvandlet [det til et vrak]. (LBK)
- d) Beijing kan omskape [storbyen til et sentrum for kultur og forbruk]. (LBK)

Av de verbene som dukket opp i korpusundersøkelsen, var hovedvekten av dem av en slik karakter. Videre viser eksemplene i (12) og (14), at *for* gjerne opptrer med en spesifikk type verb, slik som for eksempel *kalle for*, *anse for* og *regne for*. Det er disse tre verbene som ser ut til å være mest frekvente i korpusmaterialet for disse predikativene, og det man kan merke seg, er at alle disse uttrykker en form for subjektiv oppfatning hos taleren. Man får derfor inntrykk av at denne typen *for*-predikativer uttrykker en form for modalitet. Tre av eksemplene fra (12) er gjengitt i (23a,b,d):

(23)

- a) Vi kan trygt kalle [vikingtida for tidlig middelalder]. (Oslo-korpuset)
- b) Retten anser [omkostningene for nødvendige]. (LBK)
- c) India skal arbeide for å få erklært [Pakistan for en terrorstat]. (LBK)
- d) Vi regner [ham for livsfarlig]. (Oslo-korpuset)

I eksemplene i (23) ser det ut til at predikativene står som komplement til disse verbene, får en slags modal markering. Eide (1996) kaller slike verb for kategoriserende verb, ettersom de er med på å sortere spesifikke subjekter inn i spesifikke kategorier på en subjektiv måte (Eide, 1996: 55). Det som skal være spesielt med slike kategoriserende verb, er at komplementet tilsynelatende alltid vil ha en leksikalisert kjerne, uansett om utfyllingen er en DP eller AP (Eide, 1996: 62; Eide & Åfarli, 1999: 163). I henhold til den analysen har verbene en slags obligatorisk modalfaktor å dele ut, og modalfaktoren må videre absorberes av et leksikalsk element, som i ikke-verbale småsetninger blir predikasjonspartikkelen. Denne modalfaktoren tvinger altså frem en synlig, leksikalisert predikasjonsoperator, selv når komplementet er en adjektivfrase.

I korpusmaterialet ser vi derimot at småsetningskomplementet til både *kalle*, *anse* og *erklære* i det minste unntaksvis kan opptre uten en leksikalisert kjerne:

(24)

- a) Han oppfordrer bøndene til å slutte å kalle [jordeierne «eksellenser»]. (LBK)
- b) I stedet nøyde Jagland seg med å kalle [situasjonen alvorlig]. (LBK)
- c) Innledningsvis bemerkes at lagmannsretten anser [saken godt opplyst]. (LBK)
- d) Debatten kolonistene imellom gikk på om de skulle erklære [Texas uavhengig], eller om de skulle slutte seg til USA. (LBK)

I (24) opptrer småsetningene uten en leksikalisert kjerne, men konstruksjonene kan likevel sies å være grammatikalske. I eksemplene over er det kun (24a) som har en udestimert substantivfrase som komplement uten en synlig predikasjonspartikkel. Dette kommer av at *kalle* er et uselvstendig verb som kan ta en bar substantivfrase som objektpredikativ uten at det behøves en partikkel (Faarlund et al., 1997: 753).¹⁸ I kontrast består predikativene i (24b-d) av en adjektivfrase. I og med at disse verbene kan kalles kategoriserende verb, skulle dette i teorien bety at eksemplene i (24) er ugrammatikalske. Men de fremstår derimot som grammatikalske, noe som kan bety at konklusjonen til Eide (1996) og Eide og Åfarli (1999), som sier at Pr-fraser som er komplement til kategoriserende verb alltid har en leksikalsk realisert kjerne, ikke stemmer. Slik jeg ser det foreløpig, kan dette komme av to ulike grunner; enten er det en betydningsforskjell med og uten *for* (eller *som*) etter kategoriserende verb, eller så er det rett og slett ikke obligatorisk med partikkel etter kategoriserende verb, og det er andre faktorer som avgjør om partikkelen opptrer eller ikke.

¹⁸ Et annet uselvstendig verb som kan det, er *døpe*. *Døpe* kan i likhet med *kalle* ta et proprium som objektpredikativ (Dei døypte guten Willy), men *døpe* kan i kontrast ikke ta et appellativ slik som *kalle* (Faarlund et al., 1997: 751).

For å undersøke det første alternativet kan vi ta utgangspunkt i (24c). I denne sammenheng kan småsetningen innenfor klammeparentesene tenkes å opptre på fire ulike måter: *uten* partikkel (Pr₀) eller med *som*, *for* eller *til* som partikkel. Ved å skissere opp disse mulige setningene, ser vi at det kun oppstår små betydningsforskjeller mellom de ulike variantene:

(25)

- a) Lagmannsretten anser [saken godt opplyst].
- b) Lagmannsretten anser [saken som godt opplyst].
- c) Lagmannsretten anser [saken for godt opplyst].
- d) *Lagmannsretten anser [saken til godt opplyst].

I eksemplene i (25) er den mest åpenbare tolkningen av (25a-c) at *lagmannsretten* synes at *saken* er godt opplyst og at de nå kan avsi en dom ut fra informasjonen de har fått. I (25b) kunne man tenkt at *som* dreier betydningen i en retning av at det kan være *lagmannsretten* som er godt opplyst, ikke nødvendigvis *saken*, selv om den sistnevnte tolkningen nok er mest naturlig. I (25c) eksisterer det også to ulike lesninger. Man kan enten tolke *for* som en predikasjonspartikkel der *saken* anses å være godt opplyst, eller så kan man tolke *for* som en modifikator til adjektivfrasen *godt opplyst*, der *lagmannsretten* rett og slett anser *saken* som *altfor* godt opplyst. Selv om dette skillet ved første øyekast kan se ut til å ha noe med betydningsforskjeller å gjøre, plasserer den førstnevnte lesningen *for* i Pr-kjernen, mens den sistnevnte lesningen lar Pr-kjernen stå tom i likhet med (25a). I begge tolkningene av (25c), samt i tolkningene av (25a) og (25b), er det fremdeles snakk om en subjektiv vurdering knyttet til verbet *anse*. Dette betyr at verbet *anse* harmonerer med en småsetning som enten kan ha en kjerne fylt av *som* eller *for*, eller en småsetning med *null* kjerne, altså at kjernen ikke er leksikalsk realisert. Uansett hvilken av disse realiseringene som opptrer, vil vi ha en form for subjektiv lesning av småsetningen.

Et annet verb viser derimot at den subjektive lesningen kan forsvinne helt ved eliminasjonen av en synlig predikasjonspartikkel. Tar vi utgangspunkt i *regne* i (23d), ser vi at lesningen mister sin subjektive betydning hvis *for* utelates. I stedet for får verbet et uttrykk som minner mer om å utføre en matematisk regneoperasjon enn å uttrykke en subjektiv oppfatning hos taleren, og setningen fremstår da som uakseptabel:

(26)

- a) *Vi regner [ham livsfarlig].
- b) Vi regner [ham som livsfarlig].
- c) Vi regner [ham for livsfarlig].

d) Vi regner [ham til gruppen «livsfarlig»].¹⁹

Som (26) viser, oppfører *regne* seg annerledes enn *anse*, fordi *regne* ikke godtar en tom Pr-kjerne i småsetningen. *Regne* ser her ut til å være et verb som må ta en småsetning med synlig predikasjonspartikkel (i dette tilfellet *som* eller *for* ved AP), mens *anse* i kontrast tar en småsetning hvor denne posisjonen ikke behøver å være fylt av et leksikalsk element. *Regne* i (26a) mister dessuten sin subjektive lesning når Pr-kjernen står tom, noe som ikke skjer med *anse* i (25a). Disse to verbene gir dermed motstridene svar på om tilstedeværelsen (eller fraværet) av en leksikalisert predikasjonsoperator har en innvirkning på den subjektive lesningen til kategoriserende verb. «Dissekeringen» av *anse* i (25) sier nei, mens dissekeringen av *regne* i (26) sier ja. Det kan altså nærmest se ut til at en slik realisering av Pr-kjernen noen ganger er frivillig og at enkelte verb kan være mer eller mindre kravstore enn andre.

Et par andre interessante verb er *ta*, *få* og *ha*. Disse verbene kan til en viss grad sies å ligne på de kategoriserende verbene, da det ser ut til å være et nært bånd mellom verbet og predikasjonsfrasen. Her er derimot tilstedeværelsen av *til* (eller *som*) nødvendig for at setningene skal være grammatikalske:

(27)

- a) De tok [bedehuset til fangeleir]. (NorDia)
- b) Olav Haraldsson skal få [Ingegerd til hustru]. (LBK)
- c) Tordenblesen har [Atom Vinter til far]. (LBK)
- d) Veit ikke åssen de er når man skal ha [dem til kjæledyr]. (NorDia)

Den nære sammenhengen mellom verbet og predikasjonsfrasen i eksemplene i (27) arter seg som at verbet ikke bare harmonerer med semantikken til den syntaktiske rammen, men at det også harmonerer med semantikken som predikasjonspartikkelen tilfører setningen. For eksempel kan både *ta* og *få* ofte tolkes inkoativt. I (27a) går for eksempel *bedehuset* fra å være et bedehus til å bli en fangeleir, og i (27b) skal *Ingegerd* snart forvandles fra ugift til hustru. I rollen som predikasjonspartikkel er *til* et element som også har en slik lignende inkoativ semantikk. Dette betyr at verb som *ta* og *få* passer godt med det semantiske innholdet til *til* når denne partikkelen står i Pr-kjernen.

Der både *ta* og *få* kan sies å ha en inkoativ tolkning, er imidlertid *ha* et verb med en mer statisk tolkning. I (27c) og (27d) brukes *ha* som hovedverb, og det kan i større grad fremstå som en vedvarende tilstand enn en tilstandsendring. Man tolker for eksempel ikke setningen i (27c) som at Atom Vinter *blir* far til Tordenblesen, men at han *er* far. Det samme kan sies om

¹⁹ *Regne* beholder her sin subjektive lesning når komplementet i småsetningen gjøres om til en DP.

setningen i (27d). Selv om modalverbet *skulle* gir setningen en mer tenkt eller fremtidsrettet lesning, indikerer ikke *ha* en tilstandsending hvor noen får noe aktivt til å skje, men heller en statisk situasjon og en vedvarende tilstand. Selv om både (27c) og (27d) kan se ut til å bruke *til* som predikasjonspartikkel, vil det være like naturlig, om ikke mer naturlig, å bruke *som* i disse tilfellene, fordi *som* kan betraktes som en semantisk umarkert predikasjonspartikkel. Dette vil jeg komme tilbake til i delkapittel 3.3.3.

Andre konstruksjoner som er viktige å merke seg i denne sammenheng, er konstruksjoner hvor det er mulig å si at verbet tar en småsetning der småsetningspredikatet spesifiserer småsetningssubjektet. Med andre ord vil dette si at predikatet fungerer som en slags utdypning av småsetningssubjektet og den funksjonen dette subjektet har i den aktuelle sammenhengen. Selv om det er mange verb som kan sies å ta en slik småsetning som komplement, er det imidlertid ofte verb som *bruke*, *anvende*, *benytte* og lignende som velger konstruksjoner av denne typen:

(28)

- a) De vil bruke [denne situasjonen til en slags hevnaksjon]. (LBK)
- b) Mottakeren vil anvende [opplysningene til markedsføring]. (LBK)
- c) Det er andre grunner til at man ikke vil benytte [kjøtt til åte]. (LBK)

I likhet med (23) og (27) synes det også å være et nært forhold mellom verbet og Pr-frasen i eksemplene i (28). *Bruke*, *anvende* og *benytte* kan alle ta en småsetning hvor småsetningssubjektet brukes som et redskap til å oppnå noe, og semantisk vil predikatet spesifisere eller utdype predikasjonssubjektets funksjon. For eksempel vil *denne situasjonen* i (28a) ha funksjon som *en slags hevnaksjon*, mens *opplysningene* i (28b) og *kjøtt* i (28c) vil ha funksjon som henholdsvis *markedsføring* og *åte*. Verbene indikerer altså at det skjer en form for tilstandsending, slik som i (27a-b). *Situasjonen* går over til å bli en *hevnaksjon*, *opplysningene* blir til *markedsføring* og *kjøtt* går fra å kun være kjøtt til å nå skulle bli brukt som *åte*.

I setningene i (28) er en leksikalisert predikasjonspartikkel obligatorisk for at setningene skal være grammatikalske, og denne partikkelen er som regel *til* eller *som*. Blir posisjonen derimot fylt av *for*, kan setningen få en helt annen betydning:

(29) Det er andre grunner til at man ikke vil benytte [kjøtt for åte].

I (29) gir *for* setningen en slags substituerende betydning fordi det nå blir snakk om grunnen til at man ikke vil benytte kjøtt *fremfor* åte. Denne lesningen bryter derimot med konvensjonene knyttet til hvordan vi vanligvis bruker disse ordene, ettersom *kjøtt* jo er en type åte, og at disse normalt sett ikke kan substituere med hverandre.

3.3.3 Semantisk merket *til* og *for*

Som nevnt i kapittel 2.3.2 er det en vanlig antakelse innenfor nykonstruksjonistiske teorier at selve strukturen innehar en form for semantikk. Men det er ikke bare rammen som bestemmer semantikken. Man antar også at de leksikalske elementene bringer med seg ytterligere og mer konkret mening når de blir satt inn i strukturen. Dette fører til at den iboende semantikken til de leksikalske elementene interagerer med den innebygde rammesemantikken, og slik tilføres et «ekstra lag» av semantisk mening til strukturen (Åfarli, 2007: 15). Predikasjonspartiklene *som*, *til* og *for* er alle slike leksikalske elementer som settes i en gitt struktur, og der *som* kan betraktes som en semantisk umarkert predikasjonspartikkel i de fleste tilfeller, ser både *til* og *for* ut til å tilføre strukturen en form for semantisk innhold når de benyttes som predikasjonspartikkel (Eide, 1996: 116-118). Slik jeg også har vært inne på, får småsetningskonstruksjoner med *til* gjerne en inkoativ eller retningsgivende betydning. *Til* kan derfor sies å ha en slags aspektuell funksjon, da den vektlegger at det skjer en form for overgang. I tillegg kan partikkelen erstattes med kopulaverbet *bli* uten at småsetningen endrer betydning:²⁰

- (30) Han fikk høre speakeren utrope [ham til seierherre] → Han ble seiersherre.
(Oslo-korpuset)

For ser i større grad ut til å opptre med spesifikke verb i strukturen enn det *til* gjør, men man kan si at *for* i mange tilfeller tilfører småsetningen en hypotetisk, kontrafaktiv eller subjektiv vurderende betydning, noe som gjør at partikkelen utstyrer setningen med et innslag av modalitet når den står i Pr-kjernen:

- (31)
a) Jeg anser [oppsigelsen for usaklig]. (men det var den ikke nødvendigvis) (LBK)
b) Detaljen_i ble tatt [t_i for en lapsus]. (men det var den ikke nødvendigvis) (LBK)

De ulike predikasjonspartiklene ser altså ut til å bli brukt i ulike domener av predikasjon, og det er ikke til å legge skjul på at disse noen ganger overlapper. Dessuten kan det i visse konstruksjoner se ut som om det ikke spiller en stor betydningsmessig rolle om man velger den ene partikkelen fremfor den andre:

- (32)
a) Generalstatene valgte [ham til/som leder]. (LBK)
b) Heller ikke vi_i kan regnes [t_i for/som eksperter]. (LBK)
c) Retten anser [omkostningene for/som nødvendige]. (LBK)

²⁰ Dette er også bemerket av Eide (1996: 117-118). Hun regner *bli* for å være den inkoative utgaven av kopulaverbet *være*.

Lister man de tre partiklene opp ved siden av hverandre, kan det se ut til at umarkerte *som* plasserer seg i midten mellom de to andre som har en slags semantisk funksjon. Noen ganger kan *som* oppføre seg likt som *til*, jf. (32a), mens den i andre tilfeller kan oppføre seg likt som *for*, jf. (32b-c). I disse setningene vil interaksjonen mellom verbet, som enten er kausativt (32a) eller kategoriserende (32b-c), og den syntaktiske rammen gjøre at Pr-frasen avkodes som semantisk merket uansett hvilken av de tre partiklene som settes inn. Dette betyr at en innsetting av *som* også vil kunne tilføre setningen semantisk innhold i likhet med *til* og *for* når rammen og hoved verbet pålegger det.

Setningene i (32) kan i tillegg sies å være gode indikasjoner på at *til* og *for* faktisk er predikasjonspartikler i disse småsetningene. På bakgrunn av at *som* er en etablert predikasjonspartikkel, kan man bruke det faktum at partiklene i (32a-c) alle kan byttes ut med *som*, som et slags bevis på at *til* og *for* også har funksjon som predikasjonspartikler.

3.4 Oppsummering

Ut fra korpusundersøkelsen kan vi slå fast at småsetninger med *til* og *for* i Pr-kjernen er nokså utbredt i norsk. Der *til*-predikativene kun ser ut til å opptre når komplementet i småsetningen er en DP, kan *for*-predikativene opptre ved DP, samt ved AP når hoved verbet er kategoriserende. Videre ser vi at det ofte er en nær semantisk sammenheng mellom hoved verbet i setningen og Pr-frasen som står i verbets komplementposisjon. For eksempel vil et inkoativt verb som indikerer at det skjer en form for tilstandsending, slik som *gjøre*, *forandre* eller *ta*, ofte opptre med *til* i Pr-kjernen, mens kategoriserende verb som indikerer at vi har med en subjektiv vurdering å gjøre, slik som *kalle*, *anse* eller *regne*, ofte opptre med *for* i Pr-kjernen. Dette gjør at predikasjonspartiklene gjerne gir et ulikt spekter av betydninger når de står i denne posisjonen i strukturen. Når *til* opptre, har setningen ofte en aspektuell lesning, mens den med *for* får en slags modal lesning som kan være subjektiv, hypotetisk eller kontrafaktiv.

Et interessant funn er at en leksikalisert Pr-kjerne ikke ser ut til å være obligatorisk ved verb som er subjektivt kategoriserende. Dette funnet motsier tidligere analyser som sier at Pr-posisjonen i småsetningen alltid må være fylt i slike tilfeller. Korpusundersøkelsen antyder at en slik realisering av kjernen noen ganger ser ut til å være frivillig, og at enkelte verb kan være mer eller mindre kravstore enn andre. Det kan altså fremstå som om det er andre egenskaper ved disse verbene som avgjør om *for* (eller *som*) må opptre eller ikke. Jeg vil komme tilbake til diskusjonen om kategoriserende verb og «frivillige» predikasjonspartikler i delkapittel 4.3.3.1.

4 Analyse

I dette kapittelet skal jeg undersøke den syntaktiske strukturen til ikke-verbale småsetninger med *til* eller *for* i Pr-kjernen. Utgangspunktet for analysen er en nykonstruksjonistisk rammeteori slik den blir foreslått i Åfarli (2007), hvor småsetninger analyseres ut fra det han kaller *en resultativ ramme*. I forbindelse med predikasjonspartiklene *til* og *for* vil jeg vise hvordan småsetninger med *til* i Pr-kjernen kan sies å passe godt inn med både strukturen og semantikken til en slik ramme, men at det for partikkelen *for* oppstår noen semantiske problemer. Ut fra denne problematikken vil jeg undersøke tre mulige hypoteser for analysen av ikke-verbale småsetninger med *for* i Pr-kjernen, og analysen jeg til slutt lander på, går ut på at slike setninger har samme struktur som den resultative rammen *til*-predikativene står i, men at den antatte grunnsemantikken til rammen trenger å bli modifisert. Jeg foreslår derfor at denne rammen har en mer rudimentær og abstrakt grunnsemantikk, og lanserer et forslag om å omdøpe den resultative rammen til en «småsetningsramme», slik at den inkluderer alle typer ikke-verbale småsetninger.

Jeg vil presentere hoveddragene i rammeteorien til Åfarli (2007) i delkapittel 4.1. I delkapittel 4.2 viser jeg hvordan en resultativ ramme kan benyttes i analysen av ikke-verbale småsetninger med *til* i Pr-kjernen. Her tar jeg blant annet utgangspunkt i en setning med verbet *velge*, og argumenterer for at stor grad av harmoni er en viktig årsak til at dette verbet og denne partikkelen passer godt inn i en slik ramme. I møte med *for* blir derimot en analyse basert på en resultativ ramme problematisert i delkapittel 4.3. Her vil de tre hypotesene for en revidert analyse av ikke-verbale småsetninger bli gjennomgått hver for seg.

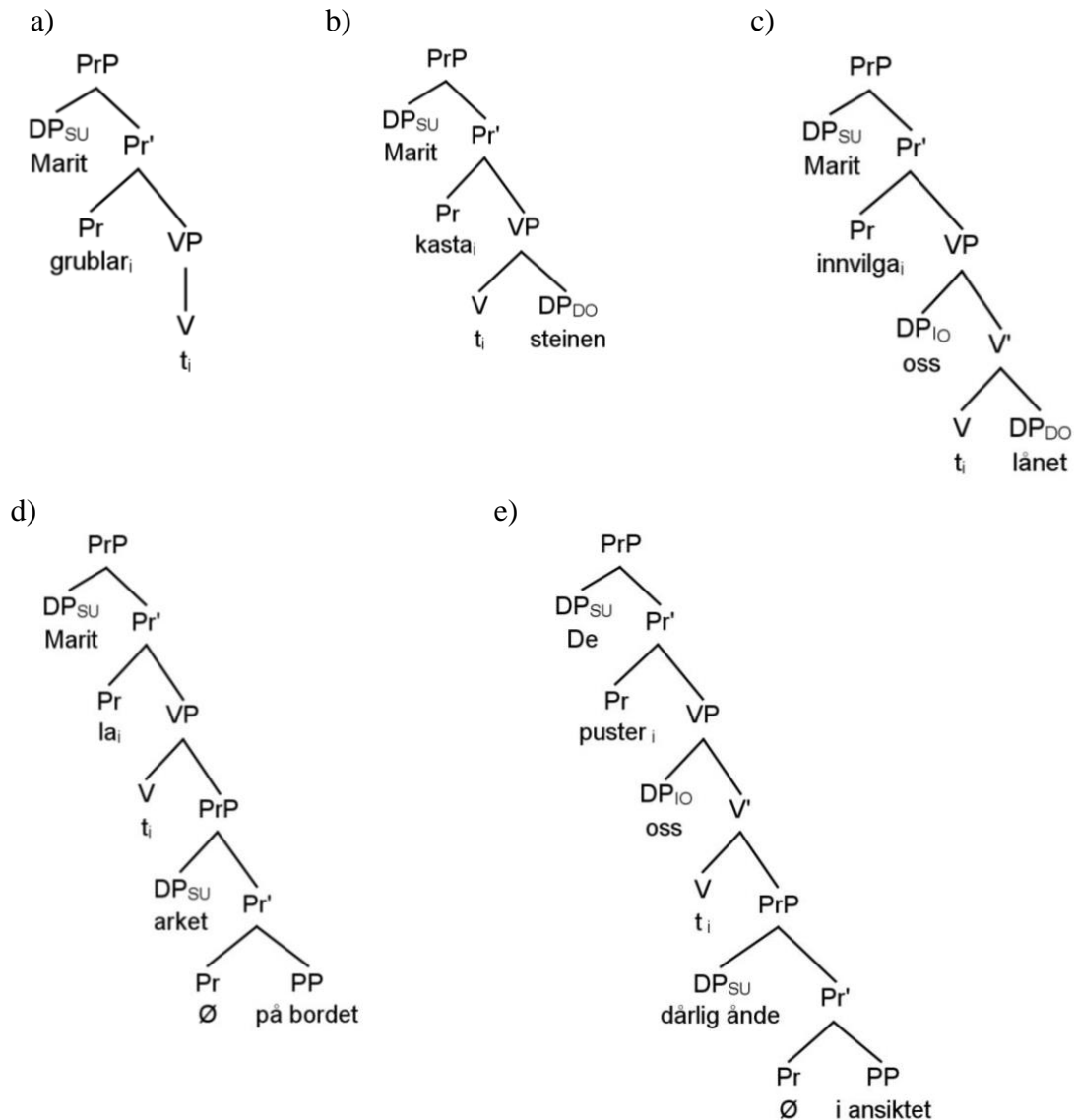
Avslutningsvis, i delkapittel 4.4, tar jeg kort for meg noen problemstillinger knyttet til den leksikalske realiseringen av Pr-kjernen i ikke-verbale småsetninger. Hovedbudskapet her er at enkelte typer ikke-verbale småsetninger i større grad ser ut til å tilhøre det skriftlige domenet fremfor det muntlige, og at *som* ser ut til å overta rollen til *for* som predikasjonspartikkel i mange ikke-verbale småsetningskonstruksjoner.

4.1 Analyseverktøy: Åfarli (2007)

I analysen av ikke-verbale småsetninger tar jeg utgangspunkt i den nykonstruksjonistiske teorien til Åfarli (2007), som argumenterer for at syntaktiske strukturer gir opphav til ulike, abstrakte rammer. Disse rammene er generert uavhengig av de leksikalske ordene som senere skal fylle de ulike posisjonene, og rammene kan slik ses på som en slags strukturell «ryggrad» for bestemte grupper av setninger (Åfarli, 2007: 3). Åfarli argumenterer for at det bare er noen

få rammer som er tilgjengelige i hvert språk, og at norsk opererer med fem basale syntaktisk-semanticke rammer. Disse rammene er gjengitt i (33a-e), her med leksikalske elementer satt inn:

(33)

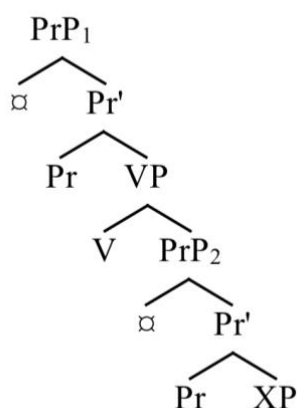

I rammene over er det en nær sammenheng mellom syntaktisk og semanticke struktur, og rammene i (33a-c) viser strukturer som svarer til setninger med henholdsvis et intransitivt, transitivt og ditransitivt verb. De to første rammene er sannsynligvis universelle og benyttes i de aller fleste språk, mens det kun er enkelte språk som bruker den ditransitive konstruksjonen (Åfarli, 2007: 3-4). Som vi ser, er alle strukturerne utstyrt med Bowers' (1993) predikasjonsprosjeksjon (PrP), og det er altså denne projeksjonen, med sin tilhørende predikasjonsoperator, som sørger for at det blir etablert predikasjonsrelasjoner i setningene. Videre viser strukturerne

i (33d-e) rammer hvor det direkte objektet er blitt erstattet av en ny predikasjonsstruktur, altså en småsetning. Disse rammene blir kalt for resultative rammer, der (33d) er en *enkel resultativ ramme*, mens (33e) er en *distransitiv-resultativ ramme*. Hypotesen til Åfarli er at alle norske setninger skal kunne analyseres ut fra én av disse fem rammene.²¹

Ettersom min oppgave tar for seg nettopp ikke-verbale småsetninger, er det de to resultative rammene til Åfarli som er aktuelle i den videre analysen. På grunn av oppgavens omfang vil jeg derimot kun forholde meg til setninger uten indirekte objekt. Dette gjør at det er den enkle resultative rammen som hovedsakelig blir benyttet, og denne rammen er gjengitt uten leksikalske utfyllinger i (34):

(34)

I Pr-kjernen i PrP₁ er posisjonen til predikasjonsoperatoren fylt av hovedverbet (som har flyttet fra V) i fulle setninger, mens kjernen i PrP₂ enten kan fortsette å stå tom eller den kan få en leksikalsk utfylling i form av predikasjonspartiklene *som*, *til* eller *for*.

I strukturen ovenfor er de andre tomme posisjonene markert med symbolet ∅, noe som betyr at dette er posisjoner hvor det kan settes inn et leksikalsk element. Disse posisjonene kan enten fylles direkte fra leksikonet eller via flytting, eller så kan de forbli tomme. Når det settes inn et element fra leksikonet, kan det i prinsippet plasseres hva som helst i de ulike posisjonene, men slik vi har sett, finnes det noen semantiske og pragmatiske føringer for hva vi *vanligvis* velger å sette inn. I rammeteoretiske termer vil det si at det semantisk-konseptuelle innholdet i elementene blant annet må harmonere med semantikken til en syntaktisk ramme. I en resultativ ramme vil altså semantikken til selve rammen spille en stor rolle i å avgjøre hvordan en ikke-verbal småsetning blir realisert.

²¹ I tillegg til å bestå av en Pr-projeksjon og VP, er det også antatt at disse strukturene inngår i en større funksjonell struktur (med minst CP og TP) og at andre ledd, spesielt adverbelle fraser og PPer, kan legges til rammene ved adjungering (Åfarli, 2007: 6).

4.1.1 Resultativ rammesemantikk

Det semantiske innholdet i selve rammene er, som nevnt tidligere, en viktig komponent i harmonihypotesen. Det handler om i hvilken grad det semantisk-konseptuelle innholdet i et leksikalsk element, la oss si et verb, harmonerer med den iboende semantikken til en ramme. Når det gjelder de resultative rammene, kan en si at disse innehar en slags abstrakt «resultativ grunnsemantikk». Det innebærer at rammene i seg selv tilfører setningene en tolkning av at noe eller noen gjennomgår en forandring i tilstand som et resultat av verbalhandlingen (Åfarli, 2007: 12). Verb som settes inn i denne rammen, vil derfor få en tydelig resultativ semantikk, selv om det ikke impliseres i selve verbet.

At en ramme er resultativ, betyr at det finnes en posisjon i strukturen med en semantisk rolle for et kausativt subjekt, samt en posisjon med en semantisk rolle for et småsetningssubjekt. Åfarlis (2007) rammeanalyse antar at enhver argumentposisjon i strukturen angir en abstrakt og kanonisk protorolle, og en subjektposisjon i <Spes, PrP> vil, ifølge han, denotere en slags agens-rolle (Åfarli, 2007: 10). Denne agens-rollen tolkes å være ganske spesifikk, idet at den impliserer at elementet som settes inn i denne posisjonen vil få en agens-lignende funksjon. Åfarli sier derimot lite om den semantiske rollen til posisjonen som vil huse et småsetningssubjekt, men vi må anta at denne agens-rollen ikke denotere en agentiv rolle til denne DPen. Det er nemlig tydelig at det er en forskjell mellom den semantiske rollen til subjektet i hovedsetningen og subjektet i småsetningen. Et illustrerende eksempel kan være Åfarlis setning *Marit la arket på bordet* (eksempel (33d) over), som har strukturen til den resultative rammen. Her uttrykker *Marit* en agentiv rolle som utfører en aktivitet, mens *arket* ikke *gjør* noe, men snarere har egenskapen av å *være* på bordet. Dette viser at et subjekt kan utvise mange ulike semantiske egenskaper. Jeg vil derfor problematisere Åfarlis agens-rolle i kapittel 4.3.3, hvor jeg heller vil argumentere for at disse rollene er langt mer abstrakte og mindre spesifikke enn det han antyder i sin analyse.

I en resultativ ramme vil det være en strukturell asymmetri mellom subjektet i hovedsetningen og småsetningssubjektet. Subjektet *Marit* i (33d) står høyere oppe i strukturen enn småsetningssubjektet *arket*, noe som impliserer en kausativ tolkning der *Marit* er årsaken bak saksforholdet som oppstår i småsetningen. Videre vil verbet *legge* komme med et semantisk-konseptuelt innhold som avgjør hvordan de ulike agens-protorollene i den resultative strukturen skal tolkes. For eksempel vil *legge* implisere at vi har en agentiv rolle som utfører *legge*-aktiviteten, i dette tilfellet *Marit*, mens det også impliserer at noe blir lagt en plass (uttrykt i en småsetning). Derfor vil *arket* gis egenskapen av å ligge på bordet. Det er en kombinasjon av disse rollene som utgjør det vi foreløpig kan kalle en resultativ semantikk.

Det semantisk-konseptuelle innholdet til et verb som *legge* vil avgjøre hvor godt dette verbet passer inn i en resultativ ramme. Når vi ser på bakgrunnskunnskapen vi har om verbet *legge*, gir denne typisk en tilsvarende semantikk; det handler ofte om at et resultat blir skapt på bakgrunn av at *noen* legger *noe* eller *noen* et sted. Derfor er årsaken til at vi oppfatter setningen *Marit la arket på bordet* som god og naturlig, at det oppstår harmoni mellom det semantisk-konseptuelle innholdet i verbet *legge* og rollesemantikken i den resultative rammen. Ser vi derimot på en konstruert setning som *Høyrebølgen brølte ham til statsminister*, er ikke dette en semantikk vi vanligvis forbinder med verbet *brøle*. *Brøle* er et verb som gjerne brukes intransitivt, noe som vil si at det kun er den agentive protorollen som vanligvis blir benyttet. Når vi likevel velger å sette *brøle* inn i en resultativ ramme, kan vi si at vi «påtvinger» verbet en resultativ lesning. Setningen vil derimot fremstå som mindre naturlig enn tilfellet er med *legge*.²²

Ut fra de to eksemplene over ser vi at setningene får en resultativ tolkning uansett om verbet harmonerer med semantikken til rammen eller ikke. *Brøle*-eksempelet kan sies å få en lesning der man tolker den «høylytte advokeringen» for en slik politikk som årsaken til at *ham* blir statsminister.

4.2 En analyse av ikke-verbale småsetninger med *til*:

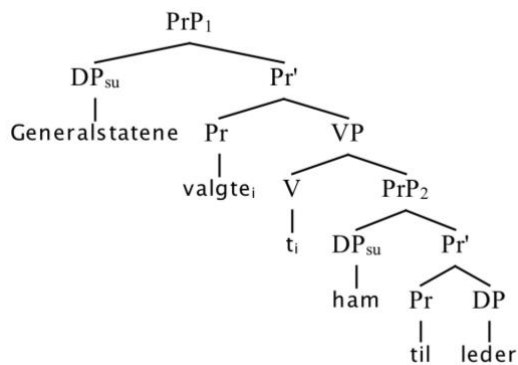
For å vise hva slags syntaktisk struktur en ikke-verbal småsetning har, vil jeg ta utgangspunkt i en setning med verbet *velge*. Dette verbet ser typisk ut til å opptre når det aktivt skjer en endring i tilstanden til småsetningssubjektet, og når predikasjonspartikkelen *til* står som kjerne i småsetningen. Setning (32a) fra korpusundersøkelsen er gjengitt som (35):

(35) Generalstatene valgte [ham til leder]. (LBK)

I og med at *velge* gjerne opptrer sammen med en småsetning, kan vi også foreslå en syntaktisk struktur av setningen i (35) hvor alle elementene er plassert inn i den resultative rammen til Åfarli (2007):

²² Disse eksemplene drar paralleller til Goldbergs (1995) konstruksjonistiske arbeid. Med setninger som *He sneezed the napkin off the table* viste hun at meningen til en setning ikke er summen av hvert enkelt ord til stede, men at selve konstruksjonen innehar mening. Dette arbeidet førte til en oppblomstring av konstruksjonistiske teorier innenfor lingvistikken, og da spesielt innenfor den generative leiren, som altså utarbeidet den ny-konstruksjonistiske tilnærmingen.

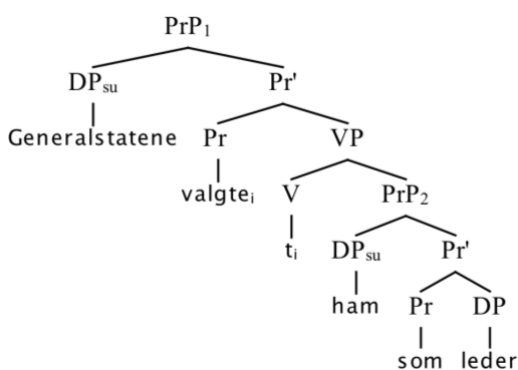
(36)

I hovedsetningen ser vi at *velge* har flyttet fra sin kanoniske posisjon i V-kjernen og opp til Pr-kjernen i hovedsetningen, mens subjektet i hovedsetningen står i sin posisjon i <Spes, PrP₁>. I småsetningen ser vi videre at *ham* blir analysert som subjektet i småsetningen ved at det står i subjektposisjonen i PrP₂, mens *leder* blir analysert som en del av predikatet til dette subjektet. Kjerneposisjonen er forøvrig fylt av partikkelen *til* i Pr-projeksjonen til småsetningen. Den abstrakte predikasjonsoperatoren i småsetningen er derfor leksikalisert i (36).

Som jeg viste i kapittel 3.3.3, kan noen småsetninger ha ulike realiseringer av predikasjonsoperatoren uten at det går på bekostning av betydningen til setningen. I strukturen i (36) oppstår det ingen stor betydningsforskjell om man erstatter predikasjonspartikkelen *til* med den veletablerte predikasjonspartikkelen *som*. *Som* er, slik vi har sett, en semantisk umarkert predikasjonspartikkel, noe som gjør at den kan sies å være nokså tilpasningsdyktig når det kommer til hvilke småsetningsstrukturer den plasseres inn i. Som vi ser i (37) under, er setningen i (35) fortsatt resultativ og akseptabel når operatoren er realisert som partikkelen *som*:

(37)

undersøke i hvilken grad det kan sies å være semantisk harmoni mellom de ulike komponentene. Vi kan derfor begynne å se på harmonien som oppstår mellom den abstrakte semantikken til den resultative rammen og det semantisk-konseptuelle innholdet i det leksikalske elementet *velge*. Slik jeg viste over, kan man anta at den resultative rammen innehar en slags resultativ grunnsemantikk. Ser vi på helheten i setningen i (35), kan det forstås at *ham* ble *leder* som et resultat av *velge*-aktiviteten, og vi kan derfor si at setningen har en resultativ lesning.

Velge vil på sin side bringe med seg en tolkning av at det skjer en tilstandsending som et resultat av verbalhandlingen. *Velge* kan her sies å implisere to konseptuelle deltakere, *noen* som velger og *noen/noe* som blir valgt (som noe). Disse konseptuelle deltakerne synes å stemme godt overens med de prototypiske rollene i de strukturelle posisjonene til en resultativ ramme. Et verb som *velge* vil derfor kunne harmonere godt med denne rammen, og det betyr at strukturen ikke trenger å forme eller strekke på meningsinnholdet til verbet for å få det til å passe med de rammesemantiske føringene. *Velge* vil her sørge for at *generalstatene* blir realisert i den øverste posisjonen med en proto-agens-rolle (<Spes, PrP₁>), mens *ham til statsminister* vil realiseres i en ny Pr-projeksjon, der *ham* plasseres i den nederste subjektposisjonen (<Spes, PrP₂>).

Når det gjelder harmonien mellom de leksikalske elementene som blir satt inn i strukturen, er det viktig å se på sammenhengen mellom verbet og predikasjonspartikkelen. Der *velge* er et verb som indikerer at det skjer en endring i tilstand, er også *til* en partikkel som kan bidra til å gi setningen en lignende semantikk. *Til* er, som vi har sett, en partikkel som kan sies å ha en slags overgangsfunksjon når den blir satt inn i Pr-kjernen. I setningen i (35) kan vi si at *til* indikerer at *ham* går fra å være *ikke-leder* til å bli *leder*. Dette semantiske innholdet harmonerer godt med det semantisk-konseptuelle innholdet til *velge* (og til den resultative rammen for øvrig), og dette kan derfor forklare hvorfor det er så naturlig at *til* opptrer i kjerneposisjonen i Pr-projeksjonen i småsetningen.

4.2.1 Problematikken

Frem til nå har jeg vist hvordan en nykonstruksjonistisk rammeanalyse kan brukes for å analysere en ikke-verbal småsetning med *til* (eller *som*) som predikasjonspartikkel. Denne analysen viser blant annet at elementene som settes inn i de ulike posisjonene i strukturen, til en viss grad kan variere, og at de strukturelle posisjonene og de leksikalske innsettingene i disse posisjonene kan være nokså fleksible uten at det vil påvirke hvilken basal tolkning setningen får. Videre ser vi hvor sterke føringer den abstrakte semantikken til rammen i seg selv har. Selv

om et verb som *velge* har et semantisk-konseptuelt innhold som harmonerer godt med semantikken til den resultative rammen, vil ikke et bytte med verbet *brøle*, som vanligvis ikke innehar dette semantisk-konseptuelle innholdet, føre til at setningen mister denne resultative tolkningen. Rammesemantikken synes derfor å være særdeles robust med sine strenge føringer, mens de fleksible innsettingene i de strukturelle posisjonene samtidig tilfører rammene en grad av frihet.

Selv om en analyse av ikke-verbale småsetninger basert på en resultativ ramme kan se ut til å være uproblematisk når vi undersøker eksempler med predikasjonspartikkelen *til*, oppstår det utfordringer for denne analysen i møte med predikasjonspartikkelen *for*. Vi kan nemlig ikke så enkelt si at setninger som inneholder en småsetningskonstruksjon med *for* i Pr-kjernen, alltid har en resultativ lesning. Dette viser seg spesielt i forbindelse med de kategoriserende verbene som jeg problematiserte i kapittel 3.3.2. Verb som for eksempel *kalle*, *anse*, *regne* og *erklære* kan ikke sies å spesifikt denotere en hendelse som er selve årsaken til at vi får et resultat. Det må i så fall være i en mer overført og abstrakt betydning, som at idet vi kaller *jordeierne* «*eksellenser*», kan vi i en viss forstand si at jordeierne *blir* eksellenser, eller at når vi anser *ham* for *livsfarlig*, *blir* han livsfarlig i minst én mulig verden (jeg vil komme tilbake til dette i kapittel 4.3.1). Her vil det derimot være mer dekkende å si at verbalhandlingen i slike setninger gir inntrykk av å være en slags *konsekvens* av en utenforliggende hendelse. Det kan derfor fremstå som at semantikken til slike setninger ikke alltid går helt overens med grunnsemantikken til en resultativ ramme.

Det ser altså ut til at det er problematisk med en felles analyse for småsetningskonstruksjoner med *til* og *for*. Er det dermed slik at det ikke er en tilfredsstillende løsning å analysere alle typer av ikke-verbale småsetninger med utgangspunkt i en resultativ ramme? Hva slags ramme er det da i så fall snakk om? Eller må det postuleres to (evt. tre) ulike analyser avhengig av om det er *som*, *til* eller *for* som benyttes som predikasjonspartikkel? Med bakgrunn i disse spørsmålene kan det skisseres opp tre mulige hypoteser for hvordan ikke verbale-småsetninger med *for* i Pr-kjernen kan analyseres.

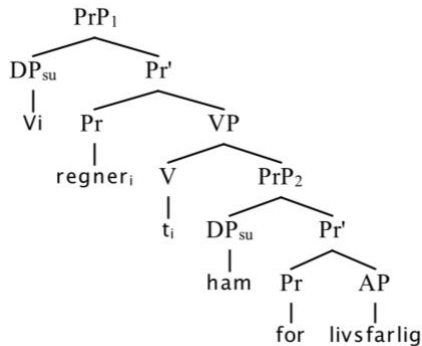
4.3 En analyse av ikke-verbale småsetninger med *for*

4.3.1 Hypotese A: «Tøyd ramme»

I følge hypotese A står ikke-verbale småsetninger med *for* i den resultative rammen i likhet med *til* og *som*, men rammen kan sies å tøy seg nokså langt for å kunne inkorporere den avstikkende

semantikken til mange av *for*-konstruksjonene. Et eksempel på en ikke-verbal småsetning med *for* er analysert i (38):

(38)

I denne analysen er den basale strukturen den samme som hos *til*-konstruksjonene. *Ham* er analysert som småsetningssubjekt, *for* står i kjerneposisjonen til PrP₂ og APen *livsfarlig* står i komplementposisjonen i småsetningen. Den iboende semantikken til selve rammen vil også være identisk her, altså resultativ. Det som derimot er ulikt, er det semantisk-konseptuelle innholdet til elementene som blir satt inn i strukturen. *Regne* er, som vi har sett, et kategoriserende verb som denoterer en subjektiv mening hos taleren. Det vil si at verbet ikke tilfører setningen en lesning av at det faktisk oppstår et resultat, men at det er en hypotetisk mulighet for at det finnes et saksforhold mellom *ham* og *livsfarlig*. Dette gjør at det semantisk-konseptuelle innholdet til *regne* ikke kan sies å gå så godt overens med en resultativ ramme som baserer seg på at det er verbalhandlingen som er den konkrete årsaken til at et saksforhold oppstår i småsetningen.²³

Når det gjelder den semantiske funksjonen til *for*, samstemmer heller ikke denne med den resultative rammen. Når *for* settes inn i Pr-kjernen i en småsetning, gir den et inntrykk av at ytringen er subjektivt vurderende eller hypotetisk, noe som betyr at resultatet som taleren påstår, ikke nødvendigvis trenger å stemme. Selv om de regner *ham* for livsfarlig, betyr det ikke at han faktisk *er* det. Der *til* så å si var et prakt eksempelpå hvordan et leksikalsk element kan berike en rammesemantikk, blir *for* på et vis det motsatte. *For* tilfører i og for seg ikke noe inkoativt til setningen. I (38) vil *som* heller kunne tenkes å være en bedre kandidat til å fylle Pr-kjernen, ettersom denne partikkelen anses å være semantisk umarkert (Eide, 1996).

²³ Det finnes derimot unntak hvor *regne* kan sies å gå bedre overens med en slik semantikk. Et eksempel er setningen *Vi regner [dette til unntakene]*, som synliggjør den resultative semantikken med partikkelen *til* i Pr-kjernen. Også setningen i (26d) er et slikt unntak.

Siden setningen i (38) er en småsetning og *for* i dette tilfelle er en predikasjonspartikkel, er det ut fra Åfarlis (2007) rammeteori antatt at setningen står i en resultativ ramme. Dette skulle egentlig ikke være noe problem, da alle leksikalske elementer i utgangspunktet skal kunne settes inn i alle syntaktiske rammer. En slik ramme kan og vil nemlig prøve å strekke på det semantisk-konseptuelle innholdet til elementene som blir satt inn, for at det skal oppstå en viss grad av harmoni. Borer (2005a) skildrer denne prosessen slik:

In the event of a mismatch, the grammar will always prevail. The interpretation put forth by the conceptual component can and will stretch, as much as possible within the confines of the concept under consideration, so as to match the rigid, absolute interpretational constraints circumscribed by the grammar (Borer, 2005a: 11).

Med andre ord kan det tenkes at den resultative rammen tøyser det semantisk-konseptuelle innholdet til elementene som ikke passer i en småsetning med *for*, slik at det til slutt vil bli akseptabelt. I en setning med et verb som *erklære* skal det for eksempel ikke mye tøyning til for at et resultat kan tolkes ut fra ytringen:

(39) Kolonistene erklærte [Texas for uavhengig].

I den konstruerte setningen i (39) ville ikke *Texas* blitt uavhengig med mindre noen faktisk *erklærte* staten som det. Selv om det konkret kan tenkes å ligge noen hendelser bak denne erklæringen, vil det i overført betydning skje en endring i tilstanden til *Texas* idet noen faktisk erklærer staten for uavhengig. Her kan altså rammesemantikken sies å tøyes noe, slik at også en abstrakt lesning kan føre til et resultat.

Ser vi på setningen i (38), kan det sies at rammesemantikken må tøyes noe mer for å gi opphav til en lignende resultativ tolkning som setningen i (39). Men det er mulig å også tilskrive *regne*-eksempelet en slags abstrakt, resultativ lesning. For eksempel kan vi si at det er et resultat av at noen faktisk betrakter *ham* eller har en mening om *ham* som gjør at han får egenskapen *livsfarlig* i eksemplet i (38). Dette er en egenskap denne DPen ikke ville hatt med mindre noen faktisk tildelte den til han og bedømte han som det. Slik er det også mulig i dette eksemplet å se det oppståtte resultatet i en mer overført abstrakt betydning. Et spørsmål som oppstår som en følge av en slik tøyning, blir hvor langt vi kan strekke den resultative rammen for å kunne si at semantikken til *for*-konstruksjoner fremdeles passer inn.

Borer påpeker nemlig videre at en tøyning av det konseptuelle innholdet vil få konsekvenser for hvor naturlig en setning oppfattes:

The more the conceptual system stretches, the more the utterance will appear odd, and at times, the oddity may be so extreme that it becomes difficult to distinguish from a straightforward case of ungrammaticality [...] (Borer, 2005a: 11).

Med andre ord vil det konseptuelle innholdet kunne tøyse seg ganske langt, og jo mer det tøyse, desto merkeligere vil setningen kunne bli. Hvis vi da tenker oss at det er snakk om at den resultative rammen strekker på det semantisk-konseptuelle innholdet til *for* eller *regne*, er det noe forunderlig at disse elementene ser ut til å passe så godt inn i rammen de står i. Dersom småsetningene med *for* er resultative strukturer med tøyde semantikk, i tråd med hypotese A, bør vi da vente at setningene i det minste betraktes som litt unaturlige. Men setningene i både (38) og (39) gir inntrykk av å være gode og brukbare norske setninger. Ser vi på andre konstruksjoner med *for* i Pr-kjernen i småsetningen, ser vi at heller ikke disse gir følelsen av at vi har noen form for disharmoni:

(40)

- a) I en annen bransje hadde jeg kalt [dette for en mafia]. (LBK)
- b) Detaljen_i ble tatt [ti for en lapsus]. (LBK)
- c) Fyren har utsatt planene om å erklære [Belfast for et turistvennlig sted]. (LBK)

I og med at setningene over ikke fremstår som uakseptable eller rare i det hele tatt, er det vanskelig å godta en hypotese som sier at det i disse tilfellene er snakk om en rammesemantikk som blir tøyde for at setningen skal være akseptabel. En kan derfor begynne å spekulere i om setningene over står i den samme syntaktiske rammen som småsetningskonstruksjonene med *til* og *som* i Pr-kjernen. Ettersom det ser ut til å være såpass stor grad av harmoni mellom den syntaktiske rammen og elementene som er satt inn i disse setningene, kan det være rimelig å anta at *for*-konstruksjonene rett og slett står i sin egen ramme med en annen grunnsemantikk.

4.3.2 Hypotese B: «Egen ramme»

Hypotese B går ut på at ikke-verbale småsetninger med *for* ikke står i en resultativ ramme, men at slike strukturer heller står i en egen ramme med en slags «hypotetisk» rammesemantikk. En slik hypotese åpner altså opp for at det finnes en sjette ramme i norsk.

En «hypotetisk ramme» vil i utgangspunktet være strukturelt lik en resultativ ramme, altså at vi også her har en ekstra Pr-projeksjon, men grunnsemantikken vil derimot være ulik. Der den resultative rammen har en resultativ grunnsemantikk, vil en hypotetisk ramme kunne sies å ha en *subjektiv* eller *hypotetisk* grunnsemantikk. Dette kommer til syne ved at setninger med *for*-predikativer ofte får en lesning som indikerer at det er snakk om en subjektiv mening og at egenskapen som tilskrives småsetningssubjektet, kan betraktes som en slags *tenkt* eller *mulig* egenskap. Det er altså ikke nødvendigvis sant at et småsetningssubjekt innehar eller blir gitt

egenskapen det er snakk om, slik det er ved resultative setninger. Dette skillet kan illustreres ved hjelp av følgende setningspar:

(41)

a) Vi tok [ham til konge].

b) Jeg tok [deg for kelner].

(Eide & Åfarli, 1999: 170)

I begge setningene tar verbet *ta* en småsetning som komplement, men det kan sies å oppstå to helt ulike lesninger. Der vi i (41a) kan påstå at setningen står i en resultativ ramme og dermed får en resultativ lesning, kan (41b) stå i en hypotetisk ramme som gir setningen en hypotetisk og kontrafaktiv lesning. Det første eksempelet kan sies å antyde at *ham* faktisk tilskrives egenskapen *konge*. Her skjer det altså en tilstandsending der *ham* går fra å være ikke-konge til konge. Dette synliggjøres også ved bruk av predikasjonspartikkelen *til*. I det andre eksempelet kan vi ikke si at *deg* blir til *kelner*, men heller at *deg* kunne ha vært en kelner fordi det ble utvist noen egenskaper av denne personen som man vanligvis forbinder med denne rollen, men at dette faktisk ikke er yrket til denne personen. At dette er en tenkt egenskap som ikke nødvendigvis er sann, synliggjøres av predikasjonspartikkelen *for*.

I kontrast til den resultative rammen vil en hypotetisk ramme kunne sies å ha muligheten til å tilføre setningen en statisk semantikk. Grunnen til at dette må ses som en mulighet og ikke som en inherent egenskap ved rammen, er for å kunne inkorporere de setningene med *for* som jo kan sies å ha en slags resultativ lesning, slik som *erklære*-eksempelet over. Når *for*-predikativene derimot har en statisk lesning, kan vi si at dette er en lesning som kommer fra rammen. Som vi så i analysen med *til*, gir den resultative rammen en lesning av at det skjer en forandring fra en tilstand til en annen som et resultat av verbalhandlingen. Det var denne iboende semantikken som gjorde at *til* harmonerte så godt med en slik ramme. *For* indikerer vanligvis ikke en slik aktiv tilstandsending, men blir heller brukt når det skal tydeliggjøres at det er snakk om noe statisk, subjektivt eller hypotetisk. Dette skillet mellom de to predikasjonspartiklene kommer også til syne ved at *til* som oftest kan erstattes med kopulaverbet *bli*, mens *for* helst vil erstattes med kopulaverbet *være* hvis vi isolerer småsetningene og legger til et verb som gjør dem finite.

I en hypotetisk ramme vil predikasjonspartikkelen *for* være en naturlig innsetting i småsetningens Pr-kjerne fordi partikkelen beriker semantikken til denne rammen. *For* vil her gi et inntrykk av at vi har med en subjektiv vurdering å gjøre, og en slik innsetting vil altså skape en stor grad av harmoni mellom rammen og *for*. Når det gjelder hva slags verb som gjerne vil kunne harmonere med, og derfor velge, en slik ramme, kan vi ut fra eksemplene over si at

kategoriserende verb vil gjøre nettopp det. Kategoriserende verb kjennetegnes ved at de uttrykker subjektiv vurdering og plasserer noe eller noen inn i en tenkt kategori. Ser vi igjen på setningen *Vi regner ham for livsfarlig*, kan denne sies å gi en slik subjektiv, kategoriserende lesning. *Ham* blir av noen regnet for å tilhøre en kategori av livsfarlige mennesker, men det betyr ikke at han nødvendigvis er det, eller at alle synes at han er det. En egen hypotetisk ramme kan derfor forklare hvorfor slike setninger får en slags tenkt resultativ lesning, fremfor en lesning som er tydelig og faktisk resultativ.

Et viktig argument som derimot taler mot at vi har en egen ramme for *for*-predikativene i norsk, og som gjør at vi kan avskrive hypotese B som en plausibel analyse, er at *for* i mange konstruksjoner kan erstattes av *som* uten at det skjer en betydningsendring:

(42)

- a) Vi regner [ham for/som livsfarlig]. (Oslo-korpuset)
- b) Retten anser [omkostningene for/som nødvendige]. (LBK)
- c) Fyren har utsatt planene om å erklære [Belfast for/som et turistvennlig sted]. (LBK)

I likhet med *til*, kan altså *for* i flere tilfeller byttes ut med den semantisk umarkerte *som*. I og med at dette er mulig i både den resultative rammen og den hypotetiske rammen, kan det argumenteres for at en felles analyse for alle tre partiklene er det mest hensiktsmessige. Småsetninger med *til*, *som* eller *for* i Pr-kjernen har den samme syntaktiske strukturen med de samme strukturelle posisjonene. Det er hovedsakelig på det semantiske planet at det kan sies å være merkbare forskjeller. En enklere og mer økonomisk løsning vil derfor være å anta at alle ikke-verbale småsetninger står i den samme rammen, men at grunnsemantikken i større grad dekker de avstikkende semantikkene som slike konstruksjoner kan vise.

4.3.3 Hypotese C: «Mer rudimentær grunnsemantikk»

Hypotese C, i likhet med hypotese A, går ut på at småsetninger med *for* i Pr-kjernen står i en resultativ ramme, men at grunnsemantikken til denne rammen også inkorporerer den mer avstikkende semantikken til *for*-predikativene. Det semantiske innholdet til denne rammen vil derfor kunne sies å være mer åpen og langt mer *rudimentær* enn det Åfarli (2007) postulerer i sitt analyseverktøy, noe som betyr at det vil være noe misvisende å fortsette å kalle denne rammen for en resultativ ramme. Jeg vil derfor foreslå at rammen heller omdøpes til en «V+småsetning/småsetningsramme»²⁴, der strukturen representerer alle setninger hvor DO-posisjonen er erstattet av en ny predikasjonsstruktur. Selv om en slik term kan sies å være nokså

²⁴ Jeg vil videre i oppgaven kalle denne rammen en «småsetningsramme».

bred og generell, vil den i større grad tilby en forklaring på hvorfor enkelte småsetninger ikke får en tydelig resultativ lesning. Dessuten vil en slik felles analyse gjøre at vi fremdeles bare har et lite sett med syntaktiske strukturer i norsk, i tråd med hypotesen til Åfarli (2007).

Vi kan altså tenke oss at den syntaktiske strukturen til den resultative rammen består innenfor denne hypotesen, men at innholdet i grunnsemantikken omdefineres. En viktig del av grunnsemantikken til en småsetningsramme vil fortsatt være at småsetningssubjektet blir tildelt en egenskap som et resultat av verbalhandlingen. Dette så vi ofte var tilfellet med *til*-predikativene, og at det blant annet gjelder for *som*-predikativene når disse kan erstatte *til*. I tillegg angår dette også mange av småsetningene som ikke blir behandlet i denne oppgaven, slik som blant annet ikke-verbale småsetninger med tom kjerne og PP som komplement (jf. *Marit la arket på bordet*). Imidlertid viser data fra korpusundersøkelsen at det ikke alltid er et reelt resultativt resultat i setninger som inneholder ikke-verbale småsetninger. Som vi har sett, kan disse setningene også ha en statisk, hypotetisk, subjektiv eller kontrafaktiv lesning. Dette tyder på at det må ligge en mer åpen semantikk til grunn i en strukturell ramme som tar for seg småsetninger, noe som gjør det mer naturlig å kalle denne rammen for en slags «småsetningsramme».

Jeg vil derimot ikke bare argumentere for at grunnsemantikken til en slik ramme er mer rudimentær enn det Åfarli (2007) antyder i sin analyse – jeg vil også argumentere for at denne semantikken er langt mer abstrakt. Det betyr at jeg vil anta at protorollene som er forbundet med de ulike strukturelle posisjonene i rammen, er mer abstrakte og mindre spesifiserte enn det som er antatt i analysen til Åfarli. Som vi har sett, går han ut fra at subjektposisjonen i <Spes, PrP> alltid denoterer en slags agens-protorolle. Det vil si at denne posisjonen gir opphav til en kanonisk rolle-tolkning som blir tildelt det innsatte leksikalske elementet, som i dette tilfellet vil være en agentiv tolkning. Men en kan ikke si at alle elementene som står i samme posisjon, utviser samme rolle. Slik Nygård (2013) viste med setningene *Johan/steinen knuste vasen*, er det bare *Johan* som kan sies å ha en agentiv rolle, selv om både *Johan* og *steinen* er subjekt (Nygård, 2013: 186). En kan heller ikke si at et småsetningssubjekt får en slik agentiv rolle når det blir satt inn i <Spes. PrP₂>. I setningen *Vi regner ham for livsfarlig* kan ikke *ham* sies å utvise særlige agentive trekk.

Jeg vil derfor følge Nygårds (2013) forslag om at de ulike protorollene i de strukturelle rammene kan kalles for *potensielle* protoroller (Nygård, 2013: 186). Det vil si at de ulike posisjonene ikke innehar spesifikke semantiske roller, men at de er abstrakte roller som er avhengige av det semantisk-konseptuelle innholdet til et leksikalsk innsatt verb eller argument for å bli spesifisert ytterligere. For eksempel vil både *Johan* og *steinen* i eksemplene over dele

den samme abstrakte protorollen, som her kan kalles en originator, men de vil tolkes ulikt på grunn av vår kunnskap om verbet *knuse*. Hvis en stein skal knuse noe, kan den ikke være agentiv, men det vil derimot et menneske kunne være. Også det å skulle *regne noen for/som noe* impliserer en agent som er utstyrt med vilje. På denne måten kan man si at proto-semantikken interagerer med det semantisk-konseptuelle innholdet som de leksikalske elementene bærer med seg, og slik spesifiseres og berikes den strukturelle rammen.

I en småsetningsramme vil de abstrakte og underspesifiserte protorollene kunne forklare hvordan det er mulig å få mange ulike lesninger fra setninger som inneholder en småsetning. Ser vi først på selve strukturen til slik ramme, kan vi si at denne er såpass abstrakt at den i hovedsak kun forteller oss to ting. Det første er at vi i en småsetningsramme vil ha to predikasjonsprosjeksjoner i strukturen med hver sin predikasjonsoperator. Det vil si at denne strukturen gir opphav til to ulike predikasjonsrelasjoner i en setning som hver har et subjekt i <Spes, PrP>, slik Bowers (1993) argumenterte for. For det andre vil denne rammen signalisere at det kommer til å eksistere en slags strukturell asymmetri eller et strukturelt hierarki mellom elementene som settes inn i de to <Spes, PrP>-posisjonene. Dette gjør at strukturen skaper en tolkning som sier at elementet som settes inn i den øverste av disse, gjerne kommer til å være årsaken til at det skapes en predikasjonsrelasjon mellom elementet i den nederste posisjonen og dets predikat. Ut fra disse to forholdene kan man på et vis si at strukturen er overordnet resultativ.

Det er først idet leksikalske elementer blir satt inn i strukturen, at den svært abstrakte resultative semantikken blir spesifisert ytterligere. Her vil det semantisk-konseptuelle innholdet til de leksikalske elementene bidra til å gi ikke-verbale småsetninger en rekke ulike lesninger. For eksempel kan vi tenke at et inkoativt verb, slik som *velge* eller *forvandle*, vil berike den resultative semantikken ved å si at verbalhandlingen til DPen i <Spes, PrP₁>, er årsaken til at det oppstår et resultat i den andre Pr-prosjeksjonen. Derimot vil kategoriserende verb, slik som *regne* eller *anse*, tilføre den resultative semantikken en subjektiv og hypotetisk lesning. Når det kategoriserende verbet settes inn, oppfatter vi at resultatet som oppstår i småsetningen, ikke trenger å være et reelt saksforhold i verden. I tillegg vil vår kunnskap om forhold i verden tolke det elementet som settes inn i <Spes, PrP₁> som et menneske eller en gruppe mennesker som evner å utvise en slik subjektiv vurdering.

Fordelen med å anta at grunnsemantikken til en småsetningsramme er såpass abstrakt, er at det kan forklare hvorfor både inkoative, statiske og kategoriserende verb kan sies å harmonere med den iboende rammesemantikken. Så lenge det semantisk-konseptuelle innholdet til verbet impliserer to deltakere, der én av dem kan realiseres som et subjekt og den

andre som en småsetning, vil dette verbet kunne settes inn i den verbale posisjonen i en slik struktur. Videre vil det konseptuelle innholdet til et verb, samt språklige konvensjoner, bidra til å avgjøre hvordan de ulike argumentene i protorolle-posisjonene skal tolkes. I tråd med arbeidene til Åfarli (2007), Brøseth (2007) og Lohndal (2012) kan det altså sies å være en kombinasjon av den abstrakte og uspesifiserte rammesemantikken, det semantisk-konseptuelle innholdet til elementene, samt vår kunnskap om verden, som kan gi ikke-verbale småsetninger resultative, statiske, hypotetiske eller kontrafaktive lesninger.

Når det gjelder innsettingen av predikasjonspartiklene, kan en slik småsetningsramme også forklare hvorfor det er naturlig at visse partikler opptrer i bestemte omgivelser, samt hvorfor disse ofte kan byttes ut med hverandre. For eksempel vil *til* være det naturlige valget dersom de andre elementene spesifiserer at det aktivt skjer en tilstandsendring i småsetningen. *Til* vil her kunne synliggjøre den resultative rammesemantikken. Videre kan *for* eller *som* heller tenkes å bli valgt hvis de andre elementene impliserer at vi har med en subjektiv mening eller et tenkt resultat å gjøre.²⁵ Her kan det se ut til at det i mange tilfeller ikke spiller noen stor rolle om man velger *for* eller *som*, men hvis språkbrukeren bevisst skal uttrykke noe kontrafaktuelt, vil *for* være det naturlige valget. Å ta utgangspunkt i hypotese C gjør dermed at vi får en parallell analyse for alle de tre predikasjonspartiklene, samt at Eides (1996) analyse av *som*-predikativene kan overføres videre i en nykonstruksjonistisk analysemodell.

Et spørsmål vi nå bør stille denne analysen, er om den kan forklare hvorfor en ikke-verbal småsetning i visse tilfeller må ha leksikalisert Pr-kjerne for å være grammatisk eller akseptabel, mens den i andre tilfeller ikke behøver det. Jeg vil her se på tre faktorer som kan spille inn på grammatikaliteten og akseptabiliteten til en ikke-verbal småsetning: 1) kategorien til XP i småsetningen, 2) semantisk-konseptuelle roller og 3) relasjonen mellom hoved verbet og predikasjonspartiklene.

²⁵ I forbindelse med en slik analyse kan man også legge merke til at det er noe iøynefallende at *for*-predikativene i større grad ser ut til å opptre *uten* ubestemt artikkel enn med når XP i småsetningen er en DP. Som jeg var inne på i 3.3.1, knyttes bruken av artikkel til en slags «subjektiv vurdering». Gitt harmonihypotesen og gitt at både tilstedeværelsen av artikkel og *for* fremmer en subjektiv lesning av konstruksjoner, skulle en altså kunne forvente at det var flere konstruksjoner *med* artikkel enn *uten*.

4.3.3.1 Hva avgjør om Pr-kjernen er leksikalisert eller ikke?

Kategorien til XP

En observasjon fra Eide (1996) er at det finnes store grammatikalitetsforskjeller når det kommer til hva slags kategori komplementet til en tom Pr-kjerne har. Står det en DP i denne posisjonen, er det nemlig obligatorisk med enten *som*, *til* eller *for* i Pr-kjernen:²⁶

(43)

- a) Generalstatene valgte [ham *(til/som) leder]. (LBK)
- b) Heller ikke vi_i kan regnes [ti *(for/som) eksperter]. (LBK)

Som eksemplene fra korpusundersøkelsen viser, blir både (43a) og (43b) ugrammatikalske når vi fjerner predikasjonspartikkelen i småsetningen. Dette betyr at predikasjonspartikkelen ser ut til å spille en viktig rolle for at XP i en småsetning skal kunne være realisert som en DP. Hypotesen til Eide (1996) og Eide og Åfarli (1999) er, som vi så i kapittel 2.2.4, at en substantivfrase behøver abstrakt kasus i norsk, og at predikasjonspartikkelen (i deres tilfelle *som*) må opptre i strukturen for å fungere som en kasustransmittør. Her vil kasusen til småsetningssubjektet, som er akkusativ, overføres til predikatet ved hjelp av predikasjonspartikkelen. Innenfor leksikalske tilnærminger er det antatt at iboende trekk ved transitive verb tilordner akkusativ kasus til småsetningssubjekter (Åfarli & Eide, 2003: 111). Det vil si at intransitive verb, slik som for eksempel *danse*, ikke inneholder et slikt trekk. Men som vi så med *danse*-eksemplene til Åfarli (2007), er det fullt mulig for dette verbet å ta en småsetning og dermed tilordne kasus til småsetningssubjektet. Leksikalske teorier sliter dermed med å forklare hvordan en setning som *Per dansa valsen i ryggen på Ola* er grammatisk uten å ty til uøkonomiske løsninger (jf. kapittel 2.3.1).

Den nykonstruksjonistiske forklaringen på hvorfor predikasjonspartiklene må opptre når XP er en DP, vil fortsatt ta utgangspunkt i at enhver fonetisk realisert DP behøver kasus. Men i stedet for å anta at et slikt kasustrekk ligger spesifisert i et transitivt verb, kan man innenfor en slik tilnærming heller anta at dette kasustrekket ligger innad i den strukturelle posisjonen hvor et element senere skal bli realisert som et hovedverb. Dette trekket, som da er en del av det strukturelle rammeverket, kan tenkes å være spesifisert til å skulle dele ut akkusativ kasus til elementet som settes inn i <Spes, PrP₂>. Videre vil posisjonen, som antakeligvis består av en større trekkbunt, stille klare krav til hvilke elementer som skal realisere disse trekkene. Elementene må nemlig samsvare med de trekkene som er spesifisert i strukturen (Riksem, 2016:

²⁶ To unntak her er ved de uselvstendige verbene *kalle* og *døpe*. Se fotnote 18.

84).²⁷ Det betyr at verbet som settes inn i posisjonen med dette kasustrekket, kan, men ikke *må*, være et verb som impliserer to deltakere der den ene kan realiseres som en småsetning. Et verb som *danse*, selv om det vanligvis ikke benyttes resultativt, vil dermed kunne tilordne akkusativ kasus til et småsetningssubjekt på grunn av de iboende trekkene i verb-posisjonen i en småsetningsamme. Videre må dette kasustrekket, i tråd med Eides (1996) og Eide og Åfarlis (1999) hypotese, overføres til DP-predikatet ved hjelp av en predikasjonspartikkel.

Ettersom adjektivfraser ikke behøver kasus, må det bety at det ikke behøves en fylt Pr-kjerne i småsetningen når XP realiseres som en AP. Faktisk skriver Eide og Åfarli (1999: 160) at det er forbudt for *som* å opptre i disse omgivelsene:

(44) Vi fant [Marit [(**som*) naken / **(som)* nervevrak]]. (ibid.)

De mener derimot at et unntak fra denne regelen vil være adjektivfraser som står til kategoriserende verb. Disse verbene gjør ikke krav på at relasjonen i småsetningen skal være objektiv eller en reell beskrivelse av et saksforhold, noe som betyr at det likevel behøves en fylt Pr-kjerne som kan fungere som en modalmarkør (ibid.: 163).

De fleste verbene som kan gå under paraplyen av kategoriserende verb, bekrefter denne hypotesen. Noen slike verb er eksempelvis *regne* og *holde*. Som vi så over, kan *regne* kombineres med både *som* og *for*, og i begge disse tilfellene vil småsetningen til dette verbet uttrykke en form for subjektiv mening (jf. (26)). Fjerner vi derimot predikasjonspartikkelen, blir setningen uakseptabel:

(45) **Vi regner [ham livsfarlig].* (Oslo-korpuset)

Ifølge hypotese C skal en setning som (45) i utgangspunktet få en resultativ, hypotetisk eller subjektiv lesning. Det kan derimot ikke sies å være tilfellet her. Verbet gir heller inntrykk av at vi har med en matematisk regneoperasjon å gjøre. Denne endringen i betydning finner også sted i forbindelse med verbet *holde*:

(46) **Han_i holdes [t_i utrolig intelligent]* (Eide, 1996: 118)

²⁷ I konstruksjonistiske teorier er dette formulert som subsettprinsippet (*Subset Principle*, Halle, 1997). I korte trekk går dette prinsippet ut på at det er en konkurranse mellom ulike elementer når det kommer til hvilket element som skal settes inn i en viss posisjon i strukturen. Det er det elementet som oppfyller flest av kravene fra trekkbunten i strukturen, som blir satt inn (Halle, 1997: 428). Et viktig poeng her er at det er det *beste* samsvaret som blir satt inn. Det er altså ikke et krav om komplett samsvar.

Også her får vi en endring i betydning. I stedet for den subjektive lesningen som kommer frem i kombinasjon med predikasjonspartikkelen *for*, får vi en lesning som minner mer om å fysisk holde noen og at det finnes en intelligent måte å holde noe på. I både (45) og (46) ser det altså ut til at det er homonymer til *regne* og *holde* som gir setningene en annen lesning, og at det heller er snakk om en transitiv struktur i disse tilfellene enn en småsetningsstruktur.

En forklaring som da vektlegger at en fylt Pr-kjerne fungerer som en modalmarkør, ser altså ut til å være plausibel. Men der Eide (1996) og Eide og Åfarli (1999) antar at de kategoriserende verbene har en iboende modalfaktor i leksikonet, må man innenfor en nykonstruksjonistisk tilnærming anta at denne modalfaktoren er en del av det semantisk-konseptuelle innholdet til disse verbene. Modalfaktoren vil altså ikke ha en direkte relevans for selve strukturbyggingen, men heller kunne påvirke hvordan setningen blir tolket. Dette forklarer også hvorfor fravær av partikkel fører til ugrammatikalske setninger når komplementet i småsetningen er en DP, mens det kun fører til semantisk uakseptable setninger når komplementet er en AP. Der enhver DP i denne posisjonen er avhengig av predikasjonspartiklenes evne til å overføre kasustrekket for å kunne bli realisert i strukturen, er modalfaktoren kun avhengig av en predikasjonspartikkel for å styre tolkningen til setningen i en viss retning.

Eksempler fra korpusundersøkelsen viste derimot at det ikke nødvendigvis stemmer at kategoriserende verb *må* ha en leksikalsk realisert predikasjonsoperator når komplementet i småsetningen er en AP. Her viste verb som for eksempel *kalle*, *anse* og *erklære* at de ikke behøver en fylt Pr-kjerne for at den subjektive og hypotetiske lesningen i setningen skal komme frem. Det ser derfor ut til at det også er andre faktorer i spill som avgjør hvorvidt en predikasjonspartikkel er nødvendig eller ikke.

Semantisk-konseptuelle roller

En annen faktor som kan tenkes å spille inn på om vi trenger en predikasjonspartikkel til stede, er hva slags «valør» man ønsker å uttrykke med verbet i hovedsetningen. Det er altså snakk om de iboende semantisk-konseptuelle rollene til de ulike verbene. I nykonstruksjonistisk teori er det semantisk-konseptuelle innholdet i et ord ofte vanskelig å definere, men både Åfarli (2007), Brøseth (2007) og Lohndal (2014) går ut fra at konsepter består av semantiske roller:

There is no doubt that a (main) verb is generally associated with a very rich semantic-conceptual meaning, including what is called **semantic roles** [min utheving], lexical meaning, encyclopedic meaning and connotative meaning. The problem is to define in a

natural way any particular part of this content as specifically grammatically relevant [...]
(Åfarli, 2007: 14).

Også Brøseth (2007) viser hvor sentrale de konseptuelle rollene kan være ved å sammenligne verbene *stjele* og *rane* i norsk. Der *stjele* fremkaller et konsept som fokuserer på tingene som blir stjålet i setningen *Unge jenter stjal barn*, kan *rane* i setningen *Unge jenter ranet barn* fremkalle et konsept som både fokuserer på de stjålne varene og den/det som blir stjålet fra (Brøseth, 2007: 113). Brøseth viser med dette hvordan ulike konsepter kan fokusere på ulike deltakere i en handling. En må her også gå ut fra at et konsept involverer flere deltakere enn akkurat det som blir fokusert, ettersom de leksikalske elementene blir assosiert med et slikt rikt meningsinnhold. Med *stjele/rane*-eksempelet må vi også forvente at det er *noen* som det blir stjålet fra.²⁸ Også Lohndal (2014) mener det er nødvendig med en mer sofistisert teori for hva konseptuell mening innebærer (Lohndal, 2014: 136), og diskuterer seg frem til at hans egen teori drar fordeler av at konsepter har valens/argumentstruktur.

Tar vi utgangspunkt i formuleringene over, innehar konseptene til verb som *velge*, *gjøre*, *regne* og *anse* et visst sett med konseptuelle roller. Selv om disse rollene ikke har noen direkte innvirkning på hvordan strukturen bygges opp, vil de kunne ha en innvirkning på hvordan setningen tolkes. For predikasjonspartiklene vil deres tilstedeværelse kunne ha stor betydning for hvilke konsepter i et verb som blir fremkalt. Som vi allerede så med *regne* og *holde* i eksempel (45) og (46) over, vil tilhøreren kunne tolke småsetningssubjektet som et direkte objekt og adjektivet som en mer indirekte beskrivelse av verbalhandlingen hvis predikasjonspartikkelen ikke er til stede. En naturlig tanke blir her at predikasjonspartiklene må være synlig i enkelte tilfeller for å tydeliggjøre småsetningsanalysen.

Hvis vi går ut fra at semantikken til rammen som småsetningene står i, er rudimentær og underspesifisert, kan en tenke at tilstedeværelsen av predikasjonspartiklene bidrar til å spesifisere den abstrakte semantikken slik at vi får frem en småsetningslesning av en setning. Her kan vi for eksempel si at *til* uten problem vil kunne spesifisere den resultative delen, siden denne partikkelen går så godt overens med den resultative semantikken, mens *som* vil kunne spesifisere flere ulike semantikker, ettersom partikkelen i seg selv er underspesifisert. Når det gjelder å få frem den hypotetiske eller kontrafaktive lesningen, er det nærliggende å tenke at rammen må «tvinges» noe mer enn den må ved den rene resultative semantikken. Det vil altså si at selv om rammen er semantisk underspesifisert, kan det være mer utfordrende å få den

²⁸ Eik (2014: 97) viser dette ved å argumentere for at en avledning som *bestjele* kan hente ut en identisk tolkning der det er de som blir frastjålet noe, som er «fokuserte», jf. setningen *Unge jenter bestjal barn*.

hypotetiske og kontrafaktive semantikken frem enn det er med den resultative. En kan altså tenke at *for* (eller *som*) da må opptre for å synliggjøre at vi har med en småsetningsanalyse å gjøre fordi vi har en litt avstikkende semantikk i disse setningene. På denne måten kan man si at en i mange tilfeller er avhengig av å ha en leksikalisert Pr-kjerne for å kunne spesifisere den rudimentære rammesemantikken i ønsket retning.

Relasjonen mellom verbet og predikasjonspartikkelen

En tredje faktor som kan være med å avgjøre om Pr-kjernen i småsetningen er leksikalisert eller ikke, er forholdet mellom predikasjonspartikkelen og verbet som tar småsetningen som komplement. Det kan se ut til at noen verb på et vis kan velge om de vil ha en leksikalsk realisert predikasjonsoperator når komplementet i småsetningen er en AP. For eksempel kan et verb som *anse* og *erklære* se ut til å ha en viss grad av fleksibilitet, selv når kategorien til komplementet i småsetningen er en AP, mens blant annet *regne* og *holde*, som tar en Pr-frase med *for*, ikke ser ut til å ha den samme fleksibiliteten.

Borer (2005b) viser til idiomer for å forklare hvordan noen verb kan sies å mangle en slik fleksibilitet. Ettersom et idiom er en sammensetning av flere ord hvor sammensetningen som helhet gir en spesiell betydning, argumenterer hun for at det må være tillatt med det hun kaller for «conceptual packaging» (Borer, 2005b: 26). Betydningen til slike uttrykk må på et vis være listet i leksikonet vårt, noe som gjør at vi ikke kan si at disse idiomene kommer helt uten grammatiske egenskaper. Det finnes altså en slags spesifisering ved noen ord i leksikonet som sier at en viss type mening skal tilskrives når ordet kombineres med et annet element. For eksempel viser hun til et eksempel med det engelske ordet *depend* (norsk *avhenge*). Dette er et ord som alltid står med en funksjonell kjerne som spesifiserer at preposisjonen *on* må opptre sammen med *depend*.

Borer beskriver et slikt forhold som oppstår mellom et verb og en obligatorisk partikkel, som et slags idiomatisk uttrykk:

[T]he best characterization for the relations which hold between verbs and obligatory selected prepositions or particles is as idiomatized expressions, in which a partial functional structure is associated with a particular listeme, often giving rise to its categorization, as well as to specific syntactic environment in which it may (or may not) occur (Borer, 2005b: 207).²⁹

²⁹ Borer bruker begrepet *listeme* for å skildre de leksikalske elementene som er listet opp i et leksikon. Disse er i utgangspunktet uten formelle grammatiske egenskaper, men innehar en slags bunt med konseptuell informasjon som vil påvirke setningens endelige tolkning (Borer, 2005b: 8). I kontrast har vi det hun kaller for det *funksjonelle leksikonet* (*functional lexicon*), som inneholder formell informasjon som vil ha en innvirkning på den grammatiske strukturen.

Ut fra et slikt syn kan altså en kombinasjon av et verb og en preposisjon være assosiert med en spesifikk struktur som oppstår under visse syntaktiske betingelser. For eksempelet med *depend on* over vil en slik betingelse blant annet være at komplementet til dette idiomet må være en DP. Borer kaller videre disse idiomene en form for subkategorisering:

[I]dioms are listemes with partial subcategorization, consisting of (adjacent) functional open values [...], and [...] these open values force the projection of a specific syntactic structure which is interpreted and realized in accordance with the independent interpretive formulas that otherwise apply to it (Borer, 2005b: 322).

Selv om hun presiserer at normen er at ord i leksikonet kommer uten noen slags formell markering, vil en slik subkategorisering kunne forklare hvorfor noen ord, altså idiommer, ser ut til å være mindre fleksible når de skal settes inn i en struktur. Antar man en slik mekanisme, vil enhver syntaktisk eller morfologisk egenskap som ikke kan forklares ut fra komputasjonelle prinsipper, kunne fanges ved å klassifisere det aktuelle elementet som et idiom (Borer, 2005b: 354). Et slikt idiom vil da representere fonologiske elementer med en viss funksjonell verdi, og det er videre denne funksjonelle verdien som bestemmer hva slags kategoriske omgivelser som trengs for en innsetting av dette elementet, og da også til en viss grad hvordan det skal tolkes.

Hvis vi nå tar utgangspunkt i at Eides (1996) og Eide og Åfarlis (1999) hypotese ikke stemmer, altså at ingen kategoriserende verb egentlig trenger en leksikalisert predikasjonsoperator for å få en kategoriserende lesning, kunne vi muligens betraktet unntakene som oppstår ved enkelte verb, som en form for idiommer. Et slikt grunnlag vil kunne forklare hvorfor et verb som *regne* alltid må opptre med *for* eller *som* for at uttrykket skal få en subjektiv og kategoriserende lesning. En kan da tenke seg at det finnes visse betingelser eller syntaktiske omgivelser som må være på plass for at kombinasjonen *for/som* + AP skal være akseptabel. For eksempel kan én av disse betingelsene være at verbet *må* være kategoriserende og at dette verbet tar en småsetning som komplement.

At det finnes en mengde leksikalske uttrykk som kan sies å være lagret som slike biter i leksikonet vårt, er et velkjent, og noe mysteriøst, faktum i lingvistikken, og det er blitt gjort flere og nyere undersøkelser rundt temaet (se blant annet Culicover, Jackendoff & Audring, 2017, for en nøyе gjennomgang av amerikansk-engelske eksempler). Det er derimot vanskelig å si noe sikkert om hvordan slike «multi-word constructions» oppstår, og om eksemplene som diskuteres i litteraturen kan overføres til mine konstruksjoner på noen måte. Med en slik form for subkategorisering kan vi ikke si at det er verbet i seg selv som velger komplementet sitt,

men heller at det finnes et sett med valg-restriksjoner som pålegges av vår kunnskap om de ulike ordene, og som favoriserer en spesifikk syntaktisk realisering i strukturen.

En forklaring basert på idiomer er i og for seg noe problematisk. Som Borer (2005b) selv skriver: «the introduction of idioms may represent somewhat of a concession, an attempt to integrate the richness of syntactic environments conditioned, as they at times appear to be by listems» (Borer, 2005b: 355). En teori som argumenterer for at leksikalske elementer ikke skal ha noen innvirkninger på selve strukturen, vil kunne motstride en slik forklaring. Det som derimot er interessant, er at en forklaring basert på idiomer impliserer at UG på et vis lar oss lagre prefabrikkerte biter av ord og setninger slik at vi kan bruke disse bitene som en større helhet. En slik antakelse vil, slik også Brøseth (2007) bemerker, kunne sies å støtte en antakelse om at det finnes meningsfulle, om enn abstrakte, syntaktiske rammer (Brøseth, 2007: 238).

En rimeligere forklaring på problemet med de kategoriserende verbene og leksikalisert predikasjonsoperator er å anta en regel som sier at Pr-kjernen *alltid* skal inneholde *for* eller *som*. Dette kan enten forklares på bakgrunn av at det semantisk-konseptuelle innholdet til verbene har en modalfaktor som realiseres gjennom en predikasjonspartikkel, i tråd med Eide (1996) og Eide og Åfarli (1999), eller så kan det forklares ut fra harmonihypotesen. En grunn til å anta en slik regel er at tilfellene uten leksikalisert Pr-kjerne ser ut til å være langt sjeldnere i korpusmaterialet enn tilfellene med fylt Pr-kjerne. Det fremstår å være normen at slike konstruksjoner skal opptre med enten *for* eller *som*. I tillegg viser en uformell akseptabilitetsvurdering som jeg gjennomførte på fem 25-årige morsmålsbrukere i norsk, at flere av eksemplene uten fylt Pr-kjerne som er funnet i korpusmaterialet, vurderes som uakseptable. For eksempel blir setningen *Lagmannsretten anser saken godt opplyst* ansett som lite god av alle fem, og det blir bemerket at det mangler en *som*. Setningen *Debatten kolonistene imellom gikk på om de skulle erklære Texas uavhengig* skaper derimot litt mer usikkerhet blant informantene, men også her foreslås det en innsetting av *som* av flere. Dette tyder på at det kan være fornuftig å anta en regel som sier at Pr-kjernen i småsetningen *alltid* skal være fylt når hoved verbet i oversetningen er kategoriserende.

En konstruksjonistisk forklaring på hvorfor noen verb derimot ser ut til å bryte med regelen om obligatorisk partikkel, vil kunne være å se til konvensjoner og typisk språkbruk. Hvis vi tar utgangspunkt i at alle kategoriserende verb må ta en småsetning med leksikalsk realisert predikasjonsoperator, kan vi også anta at «unntakene» *egentlig* også gjør dette. Det kan vi for eksempel se ved at det aldri er forbudt for disse verbene å ha *for* eller *som* i Pr-kjernen. En må derfor se til andre mulige forklaringer på hvorfor slike konstruksjoner opptre uten fylt Pr-kjerne i normert tekst. En umiddelbar tanke her er at *for* eller *som* oftere utelates i «stivt» og

formelt språk, og at slike konstruksjoner til en viss grad kan kalles for arkaiske. For eksempel kan et verb som *erklære* sies å implisere en nokså formell handling som gjerne skjer i en offentlig sammenheng. Faktisk viste et raskt søk i korpusmateriale at *erklære* oftere opptrer uten fylt Pr-kjerne enn med. Dette er i kontrast til *anse*, som aller helst ser ut til å opptre med predikasjonspartikkel. I de tilfellene der *anse* derimot opptrer uten *for* eller *som*, er det gjerne i forbindelse med rettsdokumenter og andre lovtekster. Også her benyttes det et ganske stivt, formelt og «gammeldags» språk. En kan derfor tenke seg at dette er noe som henger igjen i språket vårt, og som nå kun blir benyttet i mer formelle ytringer. En hypotese kan derfor være at konstruksjonene uten leksikalisert Pr-kjerne muligens ikke eksisterer i språket vårt noen tiår frem i tid.

Det kan selvfølgelig være andre mulige forklaringer på hvorfor predikasjonspartikkelen utelates i slike konstruksjoner, slik som for eksempel at det er snakk om en slags kollektiv svikt i bruken av regelen, påvirkning fra engelsk, eller at det er noe innad i selve APen som muligens avgjør hvordan Pr-kjernen realiseres. Å skulle utforske dette i detalj blir derimot for omfattende for denne oppgaven, så jeg vil la dette forbli et åpent spørsmål i denne omgang. Det man kan merke seg, er at en mangel på fylt kjerne ved kategoriserende verb, bortsett fra ved *erklære*, ser ut til å tilhøre unntakene. I en tilnærming som den jeg har argumentert for, kan det derimot være et puslespill å slå fast akkurat hva det er som gjør at disse unntakene oppstår. Det kan ligge innad i de leksikalske elementene, det kan ligge i konteksten, innad i rammen, eller så kan det rett og slett handle om konvensjoner. Det man derimot kan si noe om, er at mye tyder på at det skjer en forandring i hvordan ikke-verbale småsetninger med fylt Pr-kjerne blir brukt i språket vårt.

4.4 Om endringer i bruk av predikasjonspartiklene *som*, *til* og *for*

Avslutningsvis i undersøkelsen er det interessant å kort komme innpå temaet som omhandler språkendringer. Det er nemlig slik at språket vårt er i stadig endring, og det naturlig at det også kan skje endringer i bruken av predikasjonspartiklene. Selv om jeg ikke har gjennomført en diakron studie av småsetninger med predikasjonspartiklene *til* og *for*, er det derimot et par observasjoner som muligens kan knyttes til en endring i bruk av disse partiklene, og det er spesielt to observasjoner jeg vil dra frem her. For det første kan det se ut til enkelte typer av ikke-verbale småsetninger i større grad ser ut til å tilhøre det skriftlige domenet fremfor det muntlige. Dette gjelder særlig *for*-predikativene, som i talemålskorpusene jeg søkte i, kun så ut til å ville opptre sammen med verbet *kalle*. I skriftspråkskorpusene så det derimot ut til at det

var en litt mer variert bruk av disse predikativene. Dette kan selvfølgelig komme av at talemålskorpusene var av langt mindre omfang enn skriftspråskorpusene, samt at skriftspråskorpusene bestod av normerte tekster, men det kan også tenkes at dette har noe å gjøre med at *for*-predikativene i større grad blir ansett for å være mer skriftspråksaktige enn det *som*- og *til*-predikativene er.

Den neste observasjonen henger i stor grad sammen med den forrige. Det kan nemlig se ut til at *som* er i ferd med å overta rollen til *for* som predikasjonspartikkel i mange ikke-verbale småsetningskonstruksjoner. Eide (1996) antyder også dette i sin undersøkelse, og hun foreslår, slik jeg har nevnt tidligere, at den mest sannsynlige forklaringen på dette er at *for* hovedsakelig har fått sitt eget ansvarsområde, nemlig de kontrafaktive predikasjonsforholdene (Eide, 1996: 117). Det ser altså ut som at *for*-predikativene er i ferd med å miste sitt fotfeste som predikasjonspartikkel i de ikke-kontrafaktive tilfellene. De uformelle akseptabilitetsvurderingene som jeg gjennomførte, viser også antydninger til det samme. Alle informantene mener at det er en innsetting av *som* som mangler i setningene med kategoriserende verb, ikke *for*. Det kan altså se ut til at den semantisk umarkerte *som* er den foretrukne predikasjonspartikkelen i forbindelse med verb som *regne*, *anse* og *erklære*, altså når det uttrykkes noe subjektivt eller hypotetisk, mens *for* kun blir foretrukket når det faktisk skal formidles kontrafaktivitet, slik som ved *tok deg for*.

Å velge den ene partikkelen fremfor den andre kan altså være knyttet til semantiske faktorer. En mulig hypotese her er at *som* gjerne foretrekkes der det er mulig, fordi denne partikkelen er semantisk umarkert. *Som* kan slik anses som en mer «brukervennlig» predikasjonspartikkel enn det *for* er, og den vil i større grad kunne harmonere med den rudimentære, abstrakte semantikken til en småsetningsramme. Vi kan derfor tenke oss at bruksområdet til *som* er bredere enn bruksområdet til de to andre partiklene, og at denne partikkelen derfor blir foretrukket med mindre språkbrukeren eksplisitt skal ytre noe inkoativt eller kontrafaktivt.

Det er derimot vanskelig å si noe sikkert om slike endringer faktisk er reelle og hva som eventuelt kan være årsaken til at de foregår. Det kreves gjerne ytterligere undersøkelser, helst over tid og med informanter av ulike aldersgrupper, for å kunne si noe mer konkluderende om forandringene i bruk av de norske predikasjonspartiklene. Både Eides (1996) data og mine data peker mot en slik endring, men det er opp til fremtidige undersøkelser å avgjøre om det faktisk skjer og i hvilken grad det eventuelt skjer.

5 Konklusjon

En overordnet ambisjon med denne oppgaven har vært å gi en syntaktisk og semantisk analyse av norske ikke-verbale småsetninger med predikasjonspartiklene *til* og *for*. Slike konstruksjoner har nemlig vært lite studert frem til nå, og jeg har valgt å undersøke disse konstruksjonene med utgangspunkt i en nykonstruksjonistisk tilnærming til grammatikk.

En nykonstruksjonistisk analyse av norske småsetninger har tidligere blitt foreslått av Åfarli (2007), som antar at slike konstruksjoner står i det han kaller *en resultativ ramme*. Dataene fra min korpusundersøkelse viser at *til*-predikativene uten problem kan stå i en slik ramme, ettersom slike konstruksjoner indikerer at det skapes et resultat i form av en tilstandsending. Det oppstår derimot noen semantiske problemer i forbindelse med *for*-predikativene, hvor man kan stille spørsmålsteget ved om det faktisk oppstår et resultat i småsetningen på bakgrunn av verbalhandlingen i hovedsetningen. Slike setninger gir snarere en form for subjektiv, hypotetisk eller kontrafaktiv lesning. Jeg har derfor lagt frem tre ulike hypoteser for en analyse av *for*-predikativene. Der den første hypotesen går ut på at den resultative rammesemantikken tøyser seg for å inkorporere den mer avstikkende semantikken til disse predikativene, går den andre hypotesen ut på at *for*-predikativene står i en egen «hypotetisk» ramme. Den tredje hypotesen, som er den jeg til slutt lander på, tar utgangspunkt i at *for*-predikativene står i den resultative rammen til Åfarli, men at den iboende rammesemantikken er mer rudimentær og abstrakt enn det han legger frem i sin analyse. Jeg foreslår derfor å omdøpe denne rammen til en «småsetningsramme» for å inkorporere de ulike lesningene ikke-verbale småsetninger kan ha.

At den iboende rammesemantikken kan sies å være mer rudimentær og abstrakt, innebærer også at den er mer åpen enn det Åfarli postulerer. Jeg støtter meg her til Nygård (2013), som mener at de ulike posisjonene i strukturen kan betraktes som *potensielle* protoroller. Disse posisjonene er uspesifiserte, og er avhengig av det semantisk-konseptuelle innholdet til et leksikalsk element, samt vår kunnskap om verden, for å bli spesifisert ytterligere. Det er en kombinasjon av disse faktorene som gir ikke-verbale småsetninger en rekke ulike lesninger. Er målet å uttrykke at det faktisk skjer en tilstandsending i småsetningen, blir *til* satt inn som predikasjonspartikkel. Er målet derimot å uttrykke en subjektiv mening om et hypotetisk resultat i småsetningen, blir *for* valgt.

Dataene fra korpusundersøkelsen viser at det i tillegg finnes noen syntaktiske og semantiske betingelser som bestemmer når *til* eller *for* kan opptre i Pr-kjernen i småsetninger. Først og fremst ser en slik innsetting ut til å være obligatorisk når komplementposisjonen i

småsetningen er fylt av en DP, i tråd med funnene som er gjort av Eide (1996) og Eide og Åfarli (1999) i forbindelse med predikasjonspartikkelen *som*. Dette støtter også en antakelse om at også *til* og *for* kan fungere som kasustransmittører. Når komplementet derimot er en AP, ser det ut til å være andre betingelser som gjelder. For det første viser korpusundersøkelsen at AP som komplement tilsynelatende ikke finnes i småsetningskonstruksjoner hvor *til* opptrer som predikasjonspartikkel, verken hva gjelder skriftspråk eller talemål. Videre kan det se ut til at både *for* og *som* kan opptre med et slikt komplement, men at deres tilstedeværelse avhenger av det semantisk-konseptuelle innholdet til verbet i hovedsetningen. Det er kun småsetninger som etterfølger kategoriserende hovedverb, som ser ut til å tillate en innsettelse av *for* eller *som* i Pr-kjernen når komplementet i småsetningen er en AP. Her kan det tenkes at disse partiklene settes inn i denne posisjonen for å spesifisere den svært abstrakte rammesemantikken, og slik blir det tydeliggjort at vi har med en småsetningsanalyse å gjøre.

For å forklare hvorfor noen kategoriserende verb i visse tilfeller tar en småsetning uten leksikalisert Pr-kjerne, argumenterer jeg for at dette har med konvensjoner å gjøre. På bakgrunn av den gjennomførte korpusundersøkelsen og en uformell akseptabilitetsvurdering på fem unge morsmålsbrukere i norsk, fremmer jeg et forslag om at dette er konstruksjoner som kun blir benyttet i «stivt» og formelt språk. Fordi disse konstruksjonene alltid tillater en fylt Pr-kjerne, samt at de fremstår som sjelden vare i korpusmaterialet, kan dette sies å være en plausibel forklaring.

Avslutningsvis har jeg påpekt at det ser ut til å skje noen endringer i bruken av predikasjonspartiklene i norsk. For det første fremstår *for*-predikativene som særlig skriftspråksaktige. For det andre ser det ut til at *som* er i ferd med å overta rollen *for* har som predikasjonspartikkel i mange konstruksjoner. Akseptabilitetsvurderingene viste at informantene i større grad foretrakk en innsetting av *som* fremfor en innsetting av *for* i setningene med kategoriserende verb. Både Eides (1996) data og mine data peker mot en slik endring, men her er det altså rom for fremtidige undersøkelser.

Litteratur

- Bolander, M. (1980). *Predikativers funktion i svenskan: om adjektiv som subjektiva predikativ*. (ph.d.-avhandling), Universitetet i Umeå, Umeå.
- Borer, H. (2003). Exo-Skeletal vs. Endo-Skeletal Explanations: Syntactic Projections and the Lexicon. I J. Moore & M. Polinsky (red.), *The Nature of Explanation in Linguistic Theory* (s. 31-67). Chicago: CSLI publications and University of Chicago Press.
- Borer, H. (2005a). *Structuring Sense: In Name Only*. Oxford: Oxford University Press.
- Borer, H. (2005b). *Structuring Sense: The Normal Course of Events*. Oxford: Oxford University Press.
- Bouchard, D. (2013). *The nature and origin of language* (Vol. 18). Oxford: Oxford University Press.
- Bowers, J. (1993). The Syntax of Predication. *Linguistic Inquiry*, 24 (4), 591-656.
- Bowers, J. (2001). Predication. I M. Baltin & C. Collins (red.), *The Handbook of Contemporary Syntactic Theory* (s. 299-333). Hoboken: Wiley.
- Bruening, B. (2016). *Depictive Secondary Predicates and Small Clause Approaches to Argument Structure*. Upublisert manuskript. University of Delaware.
- Brøseth, H. (2007). *A neo-constructional approach to computer-oriented talk*. (ph.d.-avhandling), NTNU, Trondheim.
- Carroll, L. (1871). *Through the looking-glass*. London: Macmillan & Co.
- Chierchia, G. (1985). Formal Semantics and the Grammar of Predication. *Linguistic Inquiry*, 16, 417-433.
- Chierchia, G. (1989/2004). A Semantics for Unaccusatives and Its Syntactic Consequences. I A. Alexiadou, E. Anagnostopoulou & M. Everaert (red.), *The Unaccusativity puzzle : explorations of the syntax-lexicon interface* (s. 22-59). Oxford: Oxford University Press.
- Chierchia, G. & Turner, R. (1988). Semantics and property theory. *Linguistics and Philosophy*, 11, 261-302.
- Chomsky, N. (1981). *Lectures on government and binding*. Dordrecht: Foris.
- Chomsky, N. (1986). *Barriers* (Vol. 13). Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Chomsky, N. (1991). Linguistics and adjacent fields: A personal view. I A. Kasher (red.), *The Chomskyan turn* (s. 3-25). Oxford: Blackwell.
- Chomsky, N. (1995). *The minimalist program* (Vol. 28). Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Culicover, P.W., Jackendoff, R. & Audring, J. (2017). Multiword Constructions in the Grammar. *Topics in Cognitive Science*, 9 (3), 552-568. doi:10.1111/tops.12255
- Dowty, D. (1991). Thematic Proto-Roles and Argument Selection. *Language: Journal of the Linguistic Society of America*, 67 (3), 547-619. doi:10.1353/lan.1991.0021
- Eide, K.M. (1996). *Som-predikativer*. (Masteroppgave), NTNU, Trondheim.
- Eide, K.M. & Høyem, I.F. (2017). *German vs. Norwegian Small Clause Headed by als/som*. Innlegg holdt ved The 32nd Comparative Germanic Syntax Workshop (CGSW 32), NTNU, Trondheim.
- Eide, K.M. & Åfarli, T.A. (1999). The Syntactic Disguises of the Predication Operator. *Studia Linguistica*, 53 (2), 155-181. doi:10.1111/1467-9582.00043
- Eik, R. (2014). *Setningar med possessivt objekt i norsk - Ein nykonstruksjonistisk analyse av setningar som "ho trakka han på foten"*. (Masteroppgave), NTNU, Trondheim.
- Faarlund, J.T. (2005). *Revolusjon i lingvistikken: Noam Chomskys språkteori*. Oslo: Samlaget.
- Faarlund, J.T., Lie, S. & Vannebo, K.I. (1997). *Norsk referansegrammatikk*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Goldberg, A.E. (1995). *Constructions: A Construction Grammar Approach to Argument Structure*. Chicago: University of Chicago Press.

- Halle, M. (1997). Distributed morphology: Impoverishment and fission. I B. Bruening, Y. Kang & M. McGinnis (red.), *MITWPL 30: PF: Papers at the Interface* (s. 425-449). Cambridge: MITWPL.
- Halmøy, M. (2001). *En fra eller til: bestemmelse av nominale predikat*. (Masteroppgave), NTNU, Trondheim.
- Hoekstra, T. (2004). Small clauses everywhere. I T. Hoekstra, H. Bennis, J. Guéron, H.v.d. Hulst, F.v.d. Putten, P. Wehrmann, M. Lansu, M. Westerduin, R. Sybesma, S. Barbiers, M.d. Dikken, J. Doetjes, G. Postma & G.v. Wyngaerd (red.), *Arguments and Structure: Studies on the Architecture of the Sentence* (s. 319-389). Berlin: Mouton de Gruyter.
- Hurford, J.R. (2007). *Language in the light of evolution: The origins of meaning* (Vol. 1). Oxford: Oxford University Press.
- Johannessen, J.B. (2003). Innsamling av språklige data: informanter, introspeksjon og korpus. I J.B. Johannessen (red.), *På språkjakt: problemer og utfordringer i språkvitenskapelig datainnsamling* (s. 133-171). Oslo: Unipub.
- Kayne, R. (1984). *Connectedness and binary branching*. Dordrecht: Foris publications.
- Lohndal, T. (2012). *Without Specifiers: Phrase Structure and Events*. (ph.d.-avhandling), University of Maryland.
- Lohndal, T. (2014). *Phrase structure and argument structure: a case study of the syntax-semantic interface*. Oxford: Oxford University Press.
- Marantz, A. (1997). No Escape from Syntax: Don't Try Morphological Analysis in the Privacy of Your Own Lexicon. I M. Dimitriadis, L. Siegel, C. Surek-Clark & A. Williams (red.), *Proceedings of the 21st Annual Penn Linguistics Colloquium* (Vol. 4, s. 201-225). Philadelphia: University of Pennsylvania.
- Nygård, M. (2013). *Discourse ellipsis in spontaneously spoken Norwegian: clausal architecture and licensing conditions*. (ph.d.-avhandling), NTNU, Trondheim.
- Riksem, B.R. (2016). *Grammatikk og rettskriving: nye rammer for språknormering*. Oslo: Novus.
- Schütze, C.T. (2010). Linguistic evidence and grammatical theory. *WIREs (Wiley Interdisciplinary Reviews) Cognitive Science* 2, 206-221.
- Skjærvik, T. (2005). *Hva er parverb i norsk? Et generativt analyseverktøy*. (Masteroppgave), NTNU, Trondheim.
- Stowell, T.A. (1983). Subjects across Categories. *The Linguistic Review*, 2 (3), 285-312.
- Voorst, J.v. (1988). *Event Structure*. Amsterdam: John Benjamins.
- Williams, E.S. (1980). Predication. *Linguistic Inquiry*, 11, 203-238.
- Williams, E.S. (1983). Against Small Clauses. *Linguistic Inquiry*, 14 (2), 287-308.
- Åfarli, T.A. (2007). Do verbs have argument structure? I E. Reuland, T. Bhattacharya & G. Spathas (red.), *Argument Structure* (s. 1-16). Amsterdam: John Benjamins.
- Åfarli, T.A. (2017). Predication in Syntax: Toward a Semantic Explanation of the Subject Requirement. I P. Stalmaszczyk (red.), *Understanding Predication* (Vol. 9, s. 73-96). Frankfurt am Main: Peter Lang GmbH.
- Åfarli, T.A. & Eide, K.M. (2000). Subject requirement and predication. *Nordic Journal of Linguistics*, 23, 27-48.
- Åfarli, T.A. & Eide, K.M. (2003). *Norsk generativ syntaks*. Oslo: Novus.

Språkkorpus

BigBrother-korpuset, Tekstlaboratoriet, ILN, Universitetet i Oslo

<http://www.tekstlab.uio.no/nota/bigbrother/>

Knudsen, R.L. & Fjeld, R.V. (2013). LBK2013: A balanced; annotated national corpus for Norwegian Bokmål. *Proceedings of the workshop on lexical semantic resources for NLP at NODALIDA 2013; May 22-24; 2013; Oslo; Norway*. NEALT Proceedings Series 19

<http://www.hf.uio.no/iln/om/organisasjon/tekstlab/prosjekter/lbk/>

Johannessen, J.B., Priestley, J., Hagen, K., Åfarli, T.A. & Vangsnes, Ø.A. (2009). The Nordic Dialect Corpus - an Advanced Research Tool. I K. Jokinen & B. Eckhard (red.): *Proceedings of the 17th Nordic Conference of Computational Linguistics NODALIDA 2009*. NEALT Proceedings Series Vol. 4.

<http://www.tekstlab.uio.no/nota/scandiasyn/index.html>

Oslo-korpuset av taggedde norske tekster, Tekstlaboratoriet, ILN, Universitetet i Oslo

<http://www.hf.uio.no/iln/tjenester/kunnskap/sprak/korpus/skriftsprakskorpus/oslo/index.html>

Sammendrag

I denne masteroppgaven blir det gitt en syntaktisk og semantisk analyse av norske ikke-verbale småsetninger med predikasjonspartiklene *til* og *for*. Analysen som foreslås, tar utgangspunkt i at slike setninger deler syntaktisk struktur med setninger som *Vi fant Marit som nervevrak* og *Marit la arket på bordet*, som tidligere har blitt analysert av henholdsvis Eide (1996) og Åfarli (2007). Hoveddelen av oppgaven går slik ut på å vise at disse analysene også kan brukes på ikke-verbale småsetninger med *til* og *for* i Pr-kjernen, men at det må noen semantiske modifikasjoner til.

I analysen blir det benyttet en nykonstruksjonistisk tilnærming til grammatikk. Utgangspunktet for en slik tilnærming er at den syntaktiske strukturen blir generert uavhengig av de leksikalske elementene i språket. Det vil si at den syntaktiske strukturen ikke blir projisert fra verbet, slik det vanligvis blir antatt i andre generative grammatikkteorier, men at det finnes ferdiggenererte, syntaktiske rammer. Den nykonstruksjonistiske teorien vektlegger videre at slike strukturelle rammer er bærere av mening. I denne masteroppgaven er spørsmålet omkring hvilket meningsinnhold som er forbundet med strukturen til småsetninger, gjennomgående. Jeg argumenter for at den iboende rammesemantikken er langt mer rudimentær og abstrakt enn det Åfarli postulerer i sin analyse, noe som gjør at vi kan forklare alle de ulike lesningene som ikke-verbale småsetninger kan ha i språket vårt.

Et sentralt poeng er at de ulike predikasjonspartiklene i flere tilfeller er nødvendige for å spesifisere den uspesifiserte rammesemantikken. Dette gjelder spesielt ved kategoriserende verb, hvor tilstedeværelsen av *for* ofte er påkrevd for at den subjektive eller hypotetiske lesningen som verbene impliserer, skal komme frem. Der det derimot finnes unntak, kan en se til språklige konvensjoner for å prøve å finne en forklaring. For eksempel kan det se ut til at partikkelen ofte utelates i «stivt» og formelt språk, men at dette er arkaiske konstruksjoner som muligens er på vei ut av språket vårt. Videre ser det ut til at *for*-predikativer gjerne kan sies å være «skriftspråksaktige», og at *som* ser ut til å overta rollen til *for* i visse konstruksjoner.

Masterarbeidets relevans for lektoryrket

I arbeidet med dette masterprosjektet har jeg tilegnet meg en mengde ulik kunnskap som vil være nyttig å ha med seg inn i virket som lektor. Blant annet har jeg lært meg å strukturere både arbeidet mitt og tiden min i løpet av denne omfattende prosessen. Søk i ulike korpus, analyse av datamateriale og bruk av kilder har gjort at jeg har måttet jobbe på en strukturert og effektiv måte, noe som alltid vil komme godt med i en fremtidig arbeidshverdag som lektor.

Noe annet som kan komme til å være verdifullt videre, er den omfattende kunnskapen jeg har tilegnet meg om generativ grammatikk og vår menneskelige evne til å lære språk. I generativ grammatikk er man ikke bare opptatt av å kunne beskrive språket, men også av å faktisk forklare hvordan det er mulig å lære seg språk og hvorfor språket er bygd opp som det er. I språk-opplæringen i skolen vil en slik inngående grammatisk kunnskap være nyttig, ikke bare for morsmålsbrukere av norsk, men også for de elevene som har norsk som sitt andrespråk. Det er en økende andel minoritetsspråklige elever i skolen, noe som betyr at det stilles krav til omfattende språkopplæring også høyere opp i utdanningsløpet. Kompetanse innenfor generativ grammatikk vil derfor være et nyttig verktøy i arbeidet med å bistå disse elevene i norsk-opplæringen.

Videre tror jeg at god innsikt i grammatikk vil være fordelaktig i veiledningen av elevers tekstarbeid. Dersom elevene oppnår en mer dyptgående forståelse for hvordan språket faktisk fungerer, tror jeg at denne kunnskapen vil kunne hjelpe dem i prosessen for å bli bedre skrivere. Kunnskapsløftet, som er den gjeldende læreplanen, vektlegger skriving som en grunnleggende ferdighet, og i læreplanene i norsk (8.-13.trinn) finner vi kompetansemål som er rettet mot at elevene skal kunne uttrykke seg med et variert ordforråd og mestre språklige formkrav. Disse kompetansemålene kan knyttes direkte opp mot denne masteroppgaven. Gjennom en ny-konstruksjonistisk tilnærming til grammatikk har jeg vist hvor kreativt og fleksibelt språket vårt kan være, i ikke-verbale småsetninger så vel som i «ordinære» setninger. Forhåpentligvis kan denne kunnskapen motivere elevene til å utforske språkets mange muligheter, noe som videre kan føre til økt skriveglede.